

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

سال اول - یازدهم دوره
تاریخ چاپ

شماره چاپ
شماره ثبت

۱۹۶

عادی

طرح طرح جامع مدیریت شهری و روستایی

	اصلی:
-	فرعی:

کمیسیون های ارجاعی

معاونت قوانین

باسمه تعالی

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً طرح ذیل که به امضای ۴۴ نفر از نمایندگان رسیده است، جهت طی مراحل قانونی تقدیم می‌شود.

مقدمه (دلایل توجیهی):

مدیریت شهری در شهرهای امروزی نقشی اساسی در پایداری و توسعه یافتگی زندگی شهری دارد. با این وجود اثرگذاری مثبت مدیریت شهری مستلزم فراهم آوردن شرایطی است که مهمترین آنها را می‌توان داشتن اختیار و مسئولیت، توانایی تأمین منابع مالی پایدار و مشارکت عمومی دانست. تجارب موفق جهانی نشان می‌دهد که با وجود تفاوت در جایگاه، وظایف و اختیارات مدیریت شهری و تطبیق جایگاه آنها با نظام سیاسی و اداری حاکم بر اداره کلان کشورها، امور محلی و مدیریت شهری در قالب یک سامانه (سیستم) ویژه و نسبتاً مستقل انجام می‌شود. ضرورت انجام امور محلی توسط مدیریت شهری و لزوم تفکیک آن از امور ملی دلایل مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دارد که مهمترین آن را می‌توان حق تصمیم‌گیری و مشارکت فعال در امور محلی توسط شهروندان و نهادهای منتخب آنها ضمن پایبندی به اصول کلی حاکم بر کشور دانست. تحولات جهانی طی دهه‌های اخیر همگان با گرایش دولتها به واگذاری امور محلی به مدیریت محلی سبب شده تا به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه مدیریت شهری در راستای تحقق مدیریت محلی براساس یکپارچگی گام بردارد. در ایران علی‌رغم سابقه طولانی نهادهای مدیریت شهری از جمله بلدیة، هنوز شاهد تفرق مدیریت و تقسیم وظایف شهرداری‌ها در بین نهادهای متعدد داخلی در امر مدیریت شهری در کشور هستیم. این در حالی است که طی سده اخیر حرکت‌های مهمی مانند اولین قانون شهرداری در بیش از یکصد سال قبل و قانون مصوب ۱۳۳۴ شهرداری‌ها از شش دهه قبل انجام شده است. امروزه مشکلاتی مانند مناسب و به روز نبودن قانون شهرداری برای اداره کلانشهرها و شهرهای کشور، مشخص نبودن تعریف و تفکیک وظایف ملی از محلی و تناقضات و عدم هماهنگی موجود در آن، عدم شفافیت و تعیین تکلیف وظایف، حدود اختیارات و مسئولیت‌ها بین ارکان اداره امور ملی و محلی، بزرگ شدن دولت و کم‌توجهی به رفع مسائل و مشکلات مدیریتی شهرها، افزایش مسائل اجتماعی و عدم شفافیت مسئولیت وظایف مربوطه، سطح پایین مشارکت مردم در اداره امور شهرها و محله‌ها موجب شده تا انگیزه‌های قوی در تمامی بخشهای جامعه به‌منظور رسیدن به راه حلی عملی و مؤثر به‌وجود آید. از سوی دیگر بررسی اصول قانون اساسی نشان می‌دهد که ظرفیت‌ها و آرمان‌های مهمی در زمینه‌های امور محلی و اهمیت مشارکت مردم در اداره امور کشور در قالب شوراها بیان شده است. این ظرفیتها که می‌تواند الهام‌بخش تدوین قانون جدید مدیریت شهری باشد، با وجود آرمان‌های مترقی قانون اساسی در زمینه تعریف مشارکت مردم در اداره امور خود، نحوه اداره امور کشور به شکل متمرکز است و به تبع آن، تمامی امور اجرایی کشور

به استثنای وظایف محدودی که به شهرداری‌ها واگذار شده است، از طریق قوه مجریه با اختیارات و پاسخگویی متمرکز انجام می‌شود؛ لذا با توجه به تجارب علمی و تطبیقی در مدیریت شهری و چالشهای موجود در اداره شهرهای کشور و روزآمد نبودن قانون شهرداری‌های کشور، ضرورت و لزوم بازنگری در آن و تدوین قانون جامع مدیریت شهری کشور از اهمیت بسیاری برخوردار است.

لذا طرح ذیل تقدیم می‌شود:

ابوالفضل ابوترابی - کمال حسین پور - محمد صالح جوکار - محمدحسن آصفی - رضا حاجی پور -
علیرضا سلیمی - محمد صفری ملک میان - سیدجواد حسینی کیا - موسی احمدی - هاجر چنارانی -
مهدی شریفیان - سیدمحمد رضا میرتاج الدینی - بهروز محبی نجم آبادی - حسین محمدصالحی
دارانی - مجید نصیرائی - عبدالعلی رحیمی مظفری - رسول فرخی میکال - انور حبیب زاده بوکانی -
علی اصغر عنابستانی - احسان ارکانی - سیدعلی یزدی خواه - رحمت اله نوروزی - صدیف بدری -
علی خضریان - سیدمصطفی آقامیرسلیم - جعفر قادری - حسن نوروزی - محمد وحیدی - عباس
گودرزی - محمد باقری - احمدحسین فلاحی - مالک شریعتی نیاسر - سیدکاظم دلخوش اباتری -
پرویز اوسطی - حسین امامی راد - حسینعلی حاجی دلیگانی - علیرضا نظری - احمد امیرآبادی
فراهانی - علی علی زاده - محمدرضا صباغیان بافقی - رضا تقی پورانوری - محمدحسین فرهنگی -
مهدی روشنفکر - محمدتقی نقدعلی

طرح جامع مدیریت شهری و روستایی

بخش اول: کلیات

ماده ۱- در راستای اجرای بندهای (۸)، (۹) و (۱۰) از اصل سوم (۳) و اصول ششم (۶)، هفتم (۷)، دوازدهم (۱۲)، یکصد (۱۰۰)، یکصد و یکم (۱۰۱)، یکصد و دوم (۱۰۲)، یکصد و سوم (۱۰۳)، یکصد و پنجم (۱۰۵)، یکصد و ششم (۱۰۶) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام، سند چشم‌انداز نظام جمهوری اسلامی ایران و نیز تحقق توسعه پایدار، ارتقای کیفیت زندگی، گسترش عدالت، تأمین حقوق شهروندی و ایجاد محیط زیست سالم در شهرها و روستاها، مردم سالاری دینی، شهروندمداری، تمرکززدایی، تاب‌آوری، مشارکت مردم در اداره امور عمومی، واگذاری تصدی های دولت به نهادهای محلی و هماهنگ‌سازی مأموریت‌ها و وظایف در محدوده و حریم شهر یا روستا، امور شهری و روستایی به طور جامع مطابق این قانون مدیریت می‌شود.

ماده ۲- اصول حاکم بر نهاد مدیریت شهری و روستایی ایران با رعایت قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام و الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی عبارتند از:

۱- اتکا به آرای عمومی در انتخاب اعضای شوراها

۲- تفکیک امور محلی از ملی با واگذاری امور محلی به مدیریت شهری و روستایی با تأکید بر رعایت اصول وحدت ملی، تمامیت ارضی، نظام جمهوری اسلامی، تبعیت از حکومت مرکزی و تخصیص منابع عمومی بر اساس تفکیک مذکور

۳- رعایت مقتضیات محلی، یکپارچگی و هماهنگی در مدیریت شهری و روستایی

۴- شفافیت، مسؤولیت‌پذیری و پاسخگویی مدیریت شهری و روستایی به شهروندان و مراجع قانونی و کاهش حیطه مسؤولیت‌ها و پاسخگویی مستقیم در حوزه مدیریت ملی

۵- ظرفیت سازی، توانمندسازی و نهادسازی مدیریت شهری و روستایی با توجه به اصول علمی

۶- مدیریت هماهنگ و یکپارچه امور شهرها و روستاها

ماده ۳- قلمرو این قانون، حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، آموزشی، توسعه و عمران شهری، شهرسازی، خدمات، محیط زیست، اقتصاد شهری یا روستایی و سایر موارد تعیین شده در این قانون به استثنای امور امنیتی، دفاعی و قضائی است که توسط شهرداری و دهیاری در محدوده و حریم شهر یا روستا قابل انجام است.

ماده ۴- در راستای تحقق بند «الف» ماده (۲۸) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، اداره و انجام تکالیف امور غیرحاکمیتی محول به دستگاهها، سازمان‌ها، و نهادهای دولتی مقرر در قانون مذکور مطابق مفاد ماده (۳) این قانون به شهرداری‌ها و حسب مورد به دهیاری‌ها واگذار می‌شود.

ماده ۵- تعریف معانی عبارات و اصطلاحات به کار رفته در این قانون عبارتند از:

۱- آلودگی محیط‌زیست:

تولید، پخش، انتشار، تخلیه یا آمیختن هر نوع ماده خارجی اعم از جامد، مایع و گاز در آب، هوا، خاک و زمین یا ایجاد تشعشع و امواج در محیط زیست به میزان و مقداری که کیفیت فیزیکی، شیمیایی، زیستی و آلودگی زیستی آن را به نحوی تغییر دهد که به حال انسان، سایر موجودات زنده، گیاهان و آثار یا ابنیه زیان آور باشد.

۲- آلودگی آب:

تغییر مواد محلول یا معلق یا تغییر درجه حرارت یا دیگر خواص فیزیکی، شیمیایی یا آلودگی زیستی آب در حدی که آب را برای مصارفی که برای آن مقرر است، به تشخیص سازمان ملی استاندارد ایران زیان آور یا غیرمفید سازد.

۳- آلودگی بویایی:

پخش و انتشار هرگونه بوی نامطبوع و آزاردهنده در فضای باز، بیش از حد میزان مقرر و مجازی که حسب تبصره ماده (۱۲) قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶/۴/۲۵ تعیین می‌شود.

۴- آلودگی صوتی:

پخش و انتشار هرگونه صوت و صدا و ارتعاش بیش از حد مقرر و مجاز در فضای باز و مسقف.

۵- آلودگی نوری:

تابش و انتشار نورهای غیرطبیعی در محیط زیست به صورت مزاحم و آزاردهنده، به نحوی که در صورت تداوم برای سلامت انسان زیان آور باشد و باعث اختلال در دید، آسیب‌های چشمی، کاهش تمرکز ذهن یا سایر مشکلات روانی و جسمی شود.

۶- آماده‌سازی اراضی شهری و روستایی:

مجموعه عملیات لازم برای مهیا نمودن زمین جهت احداث بنا، راه، فضای سبز و دیگر امکانات شهری و روستایی در محدوده و حریم شهر یا روستا و تأمین تأسیسات لازم برای رفع نیازهای عمومی و خصوصی سکنه یا بهره‌برداران

۷- امور محلی:

مطابق اصل یکصدم (۱۰۰) قانون اساسی غیر از اموری که صرفاً جنبه ملی و کشوری دارند و استثنائات مذکور در ماده (۳)، بقیه امور از جمله امور اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و رفاهی، امور محلی است که تصمیم‌گیری و اجرای آنها در محدوده و حریم شهر یا روستا و با مشارکت و نظارت مردم و نمایندگان شورای اسلامی شهر و روستا مبتنی بر مقتضیات محلی صورت می‌گیرد.

۸- اصول بهداشتی:

کلیه اصول و ضوابطی که رعایت آن موجب تأمین، حفظ و ارتقای بهداشت و سلامت فردی، روانی، اجتماعی و محیطی شهروندان مطابق با استانداردهای بهداشت عمومی از قبیل رفع آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی صوتی، تأمین نور بهداشتی و طبیعی، تهویه مطبوع هوا، گرمایش و سرمایش، امواج، رنگ و دفع فاضلاب می‌شود و در چهارچوب قوانین موضوعه الزامی است.

۹- اصول فنی:

مقررات و مشخصاتی که رعایت آنها درباره استحکام ساختمان، تأسیسات و تجهیزات، برق، الکترونیک، مکانیک، مسائل ایمنی و کاربرد مواد و مصالح ساختمانی الزامی است.

۱۰- اصول شهرسازی:

مجموعه‌ای از ضوابط و مقررات اطلاق می‌شود که توسط مراجع تصویب طرح‌های توسعه شهری جامع، هادی، تفصیلی در مورد انواع ساختمان‌ها و اراضی در محدوده حریم شهر و محدوده روستا تصویب شده و رعایت آن الزامی است.

۱۱- بوستان:

فضای سبز شهری و روستایی عمومی تجهیز شده‌ای که دارای عملکرد اکولوژیکی - اجتماعی است و امکان استفاده از آن برای عموم مردم میسر می‌باشد.

۱۲- بهای خدمات شهری و روستایی:

جوهری که شهرداری یا دهیاری در حدود قوانین و مقررات مربوط در قبال ارائه خدمات و متناسب با میزان استفاده از آن با تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا وصول می‌کند.

۱۳- پسماند:

مواد جامد، گاز و مایع (غیر از فاضلاب) که به طور مستقیم یا غیرمستقیم حاصل فعالیت انسان است و از نظر تولیدکننده زائد تلقی می‌شود، یا قابلیت استفاده از آن در محل تولید وجود ندارد.

۱۴- پسماندهای شهری و روستایی:

پسماندهایی که در محدوده و حریم شهر و محدوده روستا تولید می‌شوند.

۱۵- تخلف ساختمانی:

نقض قوانین، مقررات و ضوابط طرح‌های توسعه مصوب، قوانین معماری، شهرسازی و مقررات ملی ساختمان اعم از فنی، ایمنی و بهداشتی و هرگونه عملیات ساختمانی بدون پروانه یا مغایر با پروانه صادره.

۱۶- تاب‌آوری:

توانایی ایستادگی و تداوم کارایی سیستم شهری در مقابل شوکها، جذب شوکها و انعطاف‌پذیری.

۱۷- تفکیک اراضی:

تقسیم یک قطعه زمین دارای حدود مشخص و سند مالکیت رسمی به چند قطعه.

۱۸- پدافند غیرعامل:

مجموعه اقداماتی که بدون به‌کارگیری سلاح و تجهیزات نظامی به‌کار گرفته شود و در نتیجه باعث کاهش آسیب‌پذیری، افزایش پایداری ملی، تسهیل مدیریت بحران، تداوم کارکرد فعالیت‌های ضروری و تولید بازدارندگی دفاعی در برابر تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌شود.

۱۹- پروانه ساختمان:

مجوز کتبی شهرداری یا دهیاری جهت انجام عملیات ساختمانی، که با رعایت کلیه ضوابط و مقررات شهرسازی، مقررات ملی ساختمان و کلیه اسناد فرادست، به‌ویژه طرح‌های توسعه، صادر می‌شود و به موجب آن، اجازه انجام عملیات ساختمانی تحت نظر مراجع ذی صلاح ارائه می‌شود.

۲۰- توسعه پایدار روستایی:

برنامه‌ای است که به منظور بهبود کیفیت زندگی و تأمین معیشت پایدار در روستاها با تأکید ویژه بر توانمندسازی اقشار فقیر و آسیب‌پذیر و با در نظر گرفتن همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط

زیستی حیات روستا تعیین و برنامه عملیاتی آن طی یک فرآیند نظام‌مند، طراحی، اجراء ارزشیابی و اصلاح می‌شود.

۲۱- حفاظت محیط زیست شهری و روستایی:

اتخاذ سیاست‌ها، تدابیر و اقدامات لازم برای حفظ و حمایت شهروندان در برابر آن دسته از شرایط و عوامل تهدیدکننده محیط زیست که سلامت روانی و جسمی شهروندان را به مخاطره می‌اندازد؛ و همچنین پیشگیری و ممانعت از هر نوع آلودگی و اقدام مخربی که باعث برهم خوردن تعادل و تناسب محیط زیست شهری یا روستایی می‌شود.

۲۲- حریم شهر:

قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده شهر که با رویکرد حفظ اراضی کشاورزی، جنگلها، باغات، دشتهای، دره‌ها، کوهها، کویرها و حفاظت در مقابل ساخت وسازه‌های غیر قانونی، به منظور ذخیره و پیش‌بینی بلندمدت آبی شهر پس از افق طرح جامع و استقرار فعالیت‌های غیرمسکونی شهری و منطقه‌ای که استقرار آن در داخل محدوده امکان پذیر نمی‌باشد، تعیین می‌شود.

۲۳- حریم روستا:

حریم روستا قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده روستا است که با رویکرد و اولویت حفاظت از اراضی کشاورزی، باغات و جنگلها و تأمین نیازهای آبی بلندمدت روستا در طرح هادی تعیین می‌شود.

۲۴- دهیاری:

سازمان عمومی غیردولتی و دستگاه اجرائی است که به منظور تحقق توسعه پایدار روستایی، براساس طرحهای بالادستی مصوب و زیر نظر شورای اسلامی روستا، انجام امور عمومی با ماهیت محلی را از طریق جلب همکاری مردم، در محدوده و حریم روستا یا مجموعه‌ای از روستاها برعهده دارد.

۲۵- ذی‌نفع:

شخص حقیقی یا حقوقی که به موجب قانون یا قرارداد از منافع ملک بهره‌مند می‌شود.

۲۶- زمین محصور:

کلیه اراضی و املاکی که به نحوی از انحاء محصور شده، چه دارای درب ورودی باشد یا نباشد. اراضی و املاک فاقد وضعیت مذکور غیرمحصور است.

۲۷- زیرساخت شهری یا روستایی:

اماکن، امکانات، تأسیسات و تجهیزاتی که زمینه و بستر مناسب برای همکاری و مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری و روستایی و رشد و تعالی فرهنگی و استفاده عادلانه از نعمات الهی، محیط زیست سالم و خدمات شهری و روستایی و موجبات بهبود و ارتقای کیفیت زیست برای شهروندان و نسلهای آینده را فراهم می‌نماید.

۲۸- طرحهای توسعه شهری:

شامل طرحهای جامع، تفصیلی و هادی شهری که طبق قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (مصوب ۱۳۵۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی تعریف شده است.

۲۹- عوارض:

وجوهی که شهرداری یا دهیاری از اشخاص حقیقی یا حقوقی برخوردار از خدمات شهری یا روستایی، مطابق اختیارات قانونی و مصوبه شورا برای مخارج آن دسته از خدمات شهری یا روستایی وصول می‌کند که خدمات گیرنده مشخص ندارد و باید بر اساس مقررات هزینه شود.

۳۰- عملیات ساختمانی:

هرگونه فعالیت موقت یا دائم، از جمله دیوارکشی، نماسازی، تخریب، نمونه‌برداری ژئوتکنیک، گودبرداری، حفاری، خاکبرداری، خاکریزی و ساخت‌وساز خواه با مصالح ساختمانی طبیعی یا مصنوعی انجام شود و موجب تغییر فیزیکی در عرصه زمین و مستحذات غیرمنقول در آن شود، اعم از اینکه در فضای روی سطح زمین باشد یا در فضای زیر سطح.

۳۱- فاضلاب:

هر نوع مایع یا آب آلوده به مواد آلاینده، یا روان‌آبهای آلوده که حاصل فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی، دامداری، شهری، روستایی، خانگی، بیمارستانی، آزمایشگاهی یا امثال آن است

۳۲- فضای سبز شهری و روستایی:

محدوده‌هایی از بافت شهری یا روستایی با پوشش گیاهی، از جمله اراضی مشجر که نوعاً فاقد کاربری‌های مسکونی، تجاری، خدماتی و زراعی بوده و شامل فضاهای سبز عمومی، دولتی و خصوصی است.

۳۳- فضای سبز خیابانی:

فضای سبز شهری عمومی که به طور معمول حاشیه باریکی از حد فاصل مسیرهای پیاده‌رو و سواره‌رو یا بین دو مسیر رفت و برگشت در بلوارها را تشکیل می‌دهد یا به صورت متمرکز در فضاهای نسبتاً کوچک میدان‌ها یا در زمینهای پیرامون بزرگراهها و خیابان‌ها شکل گرفته است.

۳۴- کمربند فضای سبز:

فضای سبز عمومی که بر اساس ضوابط معین به منظور جلوگیری از رشد بی‌رویه شهر و روستا و واپایی گسترش آن ایجاد شده، و دارای کارکرد اکولوژیکی - اجتماعی است.

۳۵- کلانشهر:

کلانشهر به محدوده جغرافیایی با حدود مشخص، دارای بافت متراکمی از بناها، فضاها و دسترسی‌ها که به‌طور همگن و متوازن در کنار یکدیگر و در عرصه‌ای از طبیعت، استقرار یافته و بیش از یک میلیون نفر جمعیت در آن ساکن و به فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، صنعتی، خدماتی و اداری مشغول بوده و یکی از مهمترین کانون های تعاملات و مناسبات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و درمانی در محدوده نفوذ و جذب خود را تشکیل می‌دهد و در تولید و توزیع خدمات به خودکفایی نسبی رسیده باشد اطلاق می‌شود.

۳۶- گواهی عدم خلاف:

تأییدیه‌ای که توسط شهرداری به درخواست مالک یا نماینده قانونی او در هر مرحله قبل از صدور گواهی پایان کار ساختمان برای ساختمان موجود صادر و به موجب آن عدم مغایرت عملیات ساختمانی با وضع موجود ساختمان با پروانه ساختمانی اعلام می‌شود.

۳۷- گواهی پایان کار ساختمان:

تأییدیه‌ای که توسط شهرداری صادر و به موجب آن خاتمه عملیات ساختمانی و عدم مغایرت با مشخصات مندرج در پروانه ساختمان اعلام می‌شود.

۳۸- مدیریت شهری و روستایی:

مدیریت امور شهر یا روستا به منظور ارتقای شاخص‌های زندگی در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری و مشارکت مردم و با هدف دستیابی به توسعه همه‌جانبه و پایدار محلی که از دو رکن شورای اسلامی شهر یا روستا و شهرداری یا دهیاری تشکیل، و به ترتیبی که در این قانون و یا سایر قوانین مرتبط، پیش‌بینی شده یا می‌شود، اعمال می‌شود.

۳۹- مهندس ناظر:

شخصی حقیقی یا حقوقی که طبق قانون نظام مهندسی و واپایی ساختمان، دارای پروانه اشتغال به کار مهندسی از وزارت راه و شهرسازی است و در حدود صلاحیت خود، مسئولیت نظارت بر تمام یا قسمتی از عملیات ساختمانی، هفت گرایش شامل عمران، معماری، تاسیسات مکانیکی، برقی، ترافیک، شهرسازی، نقشه برداری، تخریب، گودبرداری، پی‌سازی، احداث، توسعه، تعمیر اساسی و تقویت بنا، خاکبرداری، خاکریزی، تسطیح زمین و ساخت قطعات پیش‌ساخته در محل کارگاه ساختمانی، حفر چاهها و مجاری آب و فاضلاب و سایر تأسیسات زیربنایی و همچنین اصول و قواعد فنی حاکم بر هر یک از آنها را به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره‌دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی به عهده دارد.

۴۰- مسوول آلودگی:

هر شخص حقیقی که مدیریت، اداره یا تصدی منابع مولد آلودگی را خواه برای خود، خواه به نمایندگی از طرف شخص یا اشخاص حقیقی و حقوقی دیگر بر عهده داشته و یا شخصاً به طرق مختلف، عامل ایجاد آلودگی باشد.

۴۱- مراکز خطرزا:

مراکزی که قادرند تحت شرایطی سلامت و ایمنی انسان و محیط را به مخاطره انداخته و سبب خسارات مادی و معنوی شوند.

ماده ۶- شورای اسلامی هر شهر یا روستا دارای شخصیت حقوقی مستقل است.

ماده ۷- شورای اسلامی شهر یا روستا در چهارچوب قوانین و مقررات به عنوان رکن تصمیم‌گیر و واضع مقررات شهری یا روستایی است و ناظر بر اجرای مصوبات خود و سایر مقررات لازم‌الاجراء در امور شهری یا روستایی می‌باشد.

ماده ۸- به منظور اطلاع‌رسانی و آگاهی شهروندان از تصمیمات و مصوبات شوراها، شوراهای اسلامی شهر، روستا، و شوراهای فرادستی آنها مکلفند در چهارچوب دستورالعملی که ظرف شش ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تهیه و ابلاغ می‌شود، نسبت به راه‌اندازی تارنمای رسمی و اختصاصی خود با قابلیت دسترسی همگانی اقدام نمایند.

بخش دوم: شورای اسلامی شهر و روستا

ماده ۹- وظایف و اختیارات شورای اسلامی شهر به شرح زیر است:

۱- انتخاب شهردار پس از رسمیت شورا به مدت چهارسال

۲- نظارت بر حسن اجرای وظایف، تکالیف و فعالیت‌های شهرداری، سازمان‌ها شرکتها و مؤسسات وابسته

- ۳- نظارت بر اجرای مصوبات شورا و مقرراتی که از تاریخ لازم‌الاجراء شدن، در امور شهری که به‌موجب این قانون انجام آن بر عهده شهرداری گذاشته شده و همچنین نظارت بر وظایفی از سایر دستگاههای اجرایی که در محدوده و حریم شهر تاریخ لازم‌الاجراء می‌باشد و اعلام نتیجه آن حسب مورد در تهران به وزراء، در مراکز استان‌ها به استانداران و مدیران کل ذی‌ربط و در شهرهای دیگر به فرمانداران
- ۴- وضع مقررات خاص نظارت بر امور سینماها، تئاترها، فرهنگسراها و دیگر اماکن عمومی از طریق تصویب مقررات خاص برای حسن ترتیب، نظافت، بهداشت، روشنایی، وسایل و امکانات گرمایشی و سرمایشی، اختصاص محل مناسب برای نمازخانه، سرویس بهداشتی و پارکینگ و .... برای استفاده‌کنندگان مخصوصاً معلولان و کودکان و سالخوردهگان و اتخاذ تدابیر احتیاطی جهت جلوگیری از خطر آتش‌سوزی، برق‌گرفتگی و حوادث غیرمترقبه
- ۵- نظارت بر حسن اداره امور مالی شهرداری و حفظ سرمایه، دارایی‌ها، اموال عمومی و اختصاصی شهرداری، همچنین نظارت بر حساب درآمد و هزینه آنها طبق گزارش حسابرس و اعلام موارد نقض و تخلف از مقررات به شهردار و مراجع قانونی تعیین‌شده در این قانون و پیگیری لازم
- ۶- وضع مقررات و نظارت بر حفر مجاری و مسیرهای تأسیسات شهری و پیگیری احداث تونل مشترک شهری
- ۷- بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسایی‌های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، اقتصادی، خدماتی و رفاهی و تهیه طرحها و پیشنهادهای اصلاحی و راه‌حل‌های کاربردی برای ارتقای شاخص‌های امور فوق جهت برنامه‌ریزی و اقدام و ارائه آن به مقامات مسؤول ذی‌ربط و شهرداری و نظارت بر بهبود و رشد شاخص‌های فوق
- ۸- تأیید صورت جامع درآمد و هزینه شهرداری و انتشار آن هر شش‌ماه یک‌بار برای اطلاع عموم از طریق تارنمای رسمی و ارسال نسخه‌ای از آن به وزارت کشور
- ۹- نظارت بر نحوه اجرای برنامه‌های جامع توسعه شهر، برنامه میان‌مدت شهرداری و همچنین احکام مرتبط در قانون برنامه‌های توسعه کشور
- ۱۰- تصویب لوایح و ارائه طرحهای برقراری یا لغو و تغییر نوع و میزان عوارض و بهای خدمات شهری متناسب با وضع تولیدات و درآمدهای محلی و نظارت بر اجرای آنها با لحاظ توان پرداخت شهروندان، معافیت‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت و ملحوظ داشتن قیمت تمام‌شده هر واحد خدمت در تعیین نرخ بهای خدمات شهری
- ۱۱- تصویب پیشنهاد شهرداری در سرمایه‌گذاری و مشارکت با اشخاص حقیقی و حقوقی در اجرای طرحهای توسعه شهری
- ۱۲- تصویب بودجه، اصلاح و متمم بودجه و تفریح بودجه سالانه شهرداری سازمان‌ها، شرکتها و مؤسسات وابسته به آن و شورای اسلامی شهر، با رعایت آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها
- ۱۳- تصویب مقررات خاص نامگذاری معابر و اماکن عمومی شهر به پیشنهاد شهرداری با رویکرد استفاده از مشارکت شهروندان
- ۱۴- تصویب مقررات مربوط به نمادهای شهر و همچنین ضوابط و شرایط نصب مجسمه یا تندیس در میادین و بوستان‌ها و فضاهای عمومی شهر به پیشنهاد شهرداری
- ۱۵- تعیین نرخ کرایه وسایل نقلیه بار و مسافر درون‌شهری و حومه

- ۱۶- تصویب نرخ پارک حاشیه‌ای و نرخ استفاده از پارکینگ‌های عمومی متعلق و یا تحت نظارت شهرداری
- ۱۷- تصویب وام و سایر منابع تأمین مالی شهرداری، اوراق مشارکت با رعایت مصوبات مجلس شورای اسلامی و تضمین شهرداری‌ها در مورد اصل و سود اوراق، اوراق خزانه، انواع صکوک، فاینانس (وام خارجی) مورد درخواست شهرداری مندرج در قوانین بودجه سالانه کشور، پس از بررسی دقیق نسبت به مبلغ، مدت، نحوه ضمانت و بازپرداخت هر یک از آنها
- ۱۸- تصویب معاملات عمده (در قانون آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران) و نظارت بر آنها و نظارت بر سایر معاملات، خرید، فروش، مقاطعه، اجاره و استیجار که به نام شهر صورت می‌پذیرد و در صورت تشخیص و صلاحدید، تفویض اختیار تصویب و انجام معاملات تا میزان معینی به شهردار و نظارت بر انجام آنها
- ۱۹- ایجاد سازوکار و تمهید شرایط و امکانات لازم جهت پاسخگویی و تعامل مستمر و نظام‌مند شورا با شهروندان و فراهم کردن سازوکار امکان نطق و اعلام دیدگاه‌های شهروندان در خصوص ارتقای کیفیت خدمات در شهر، افزایش مشارکت مردم در اداره شهر و ارتقای سلامت اداری در مجموعه مدیریت شهری، در جلسات علنی شورای اسلامی شهر
- ۲۰- برنامه‌ریزی، وضع مقررات و تعیین سازوکارهای مناسب برای مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، فرهنگی و آموزشی، رفاهی و تشویق و ترغیب آنها در خصوص احداث و گسترش مراکز تفریحی، ورزشی، فرهنگی و گردشگری و ترغیب شهروندان به سنت حسنه وقف در امور فوق بارعایت قوانین ومقررات ذی‌ربط در امور وقف
- ۲۱- تصویب برنامه راهبردی توسعه شهر با مشارکت دستگاههای اجرائی ذی‌ربط و ارائه به مراجع تعیین‌شده در این قانون، جهت تصویب و نیز تصویب برنامه راهبردی، عملیاتی شهرداری و نظارت بر اجرای آنها طبق مقررات مربوطه
- ۲۲- بررسی گزارش ارزیابی عملکرد برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت شهرداری، شرکتها و سازمان های وابسته و الزام انتشار آن توسط شهرداری در دوره‌های زمانی مشخص
- ۲۳- وضع مقررات لازم در مورد تشریک مساعی شهرداری با ادارات، بنگاهها و اتحادیه‌ها برای دایرکردن نمایشگاهها
- ۲۴- تدوین شاخص‌های وضعیت کیفیت زندگی، رصد، نظارت و سنجش مستمر تغییرات آن و سنجش میزان اثربخشی خدمات، مقایسه با سالهای قبل از آن و ارائه گزارش سالانه به شهروندان در تارنمای شورای اسلامی شهر
- ۲۵- بررسی و تأیید طرحهای توسعه در حریم و محدوده شهر و تغییرات آن پس از ارائه توسط شهرداری و ارسال به مراجع تعیین‌شده در این قانون جهت تصویب
- ۲۶- ظرفیت‌سازی جهت افزایش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و حمایت و پشتیبانی از تشکیل انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی، امدادی و ارشادی
- ۲۷- اتخاذ تدابیر لازم برای پوشش تحصیلی کامل کودکان و دانش‌آموزان واجب‌التعلیم و حمایت از تشکیل و فعالیت تشکل‌های مردمی برای ادامه تحصیل یا مهارت‌آموزی بازماندگان از تحصیل تا پایان دوره متوسطه
- ۲۸- تأیید ساختار تشکیلاتی پیشنهادی شهرداری در چارچوب سیاست‌های دولت و رعایت ضوابط سازمان اداری و استخدامی کشور

- ۲۹- تأیید ذی حساب یا قائم مقام آن با معرفی شهردار
- ۳۰- تسهیل سرمایه‌گذاری از طریق کاهش امور اداری، أخذ نظرات مردم، اتخاذ تصمیمات مناسب و ارائه گزارش سالانه راجع به اقدامات انجام شده
- ۳۱- تدوین و تصویب ضابطه تعیین اجاره‌بهای واحدهای مسکونی مبتنی بر مؤلفه‌های مؤثر از قبیل مساحت بنا، سال ساخت، دسترسی به حمل و نقل عمومی، فضای سبز در دسترس، شرایط مصرف انرژی به پیشنهاد شهرداری و بازنگری هر دو سال یکبار آن
- ۳۲- نظارت بر حسن جریان دعاوی مربوط به شهرداری
- ۳۳- بررسی و تأیید برنامه‌های راهبردی- عملیاتی مقابله با حوادث طبیعی و انسان‌ساخت
- ۳۴- بررسی و تصویب انجام مطالعات پدافند غیرعامل شهر به منظور شناسایی دارایی‌ها و آسیب‌پذیری‌ها و برنامه‌ریزی جهت مقابله با تهدیدات طبیعی و انسان‌ساخت به پیشنهاد شهرداری
- ۳۵- نظارت بر ایجاد سامانه پایش، هشدار و خنثی‌سازی در خصوص حوادث طبیعی و انسان‌ساخت
- ۳۶- ساماندهی حمل و نقل هوشمند در شهر و هدایت و راهبری آن با مجموعه نیروهای تحت نظر شهرداری
- ۳۷- انجام وظایف غیرحاکمیتی شورای برنامه‌ریزی استان
- ماده ۱۰-** شیوه‌نامه ارائه طرح توسط نمایندگان شوراها و نحوه رسیدگی به طرحها در شورا، ظرف یک‌سال پس از لازم‌الاجراءشدن این قانون توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود.
- ماده ۱۱-** مصوبات شوراها پس از تاریخ لازم‌الاجراءشدن آنها طبق ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن، باید در صفحه مربوطه مصوبات در تارنمای رسمی و اختصاصی شهر، بخش، شهرستان، استان یا شورای عالی استان‌ها منتشر شود و نسخ یا اصلاح مصوبات نیز آنها را از دسترس خارج نکنند.
- ماده ۱۲-** چنانچه عضو یا اعضای شورا در حدود وظایف مقرر در این قانون به عملکرد شهردار، دهیار، شهرداری یا دهیاری ایراد یا اعتراضی داشته باشند، می‌توانند به شهردار یا دهیار تذکر دهند. تذکر باید به صورت کتبی تقدیم رئیس شورا شود و در تارنمای رسمی شهر یا روستا منتشر شود. تذکر در اولین جلسه علنی توسط رئیس شورا قرائت و برای رسیدگی به شهرداری یا دهیاری ارسال می‌شود. شهردار یا دهیار موظف است پاسخ تذکر را به صورت کتبی ارسال کند. پاسخ مذکور نیز باید در صفحه مربوط به طرح تذکر در تارنمای رسمی منتشر شود.
- ماده ۱۳-** عضو یا اعضای شورا در چهارچوب وظایف قانونی شهردار یا دهیار می‌توانند از عملکرد آنها سؤال کنند. سؤال به صورت کتبی تقدیم رئیس شورا و ظرف چهار و هشت ساعت در تارنمای رسمی شورا منتشر می‌شود. رئیس شورا موظف است ظرف ده روز پس از وصول سؤال، جلسه رسمی شورا را برای رسیدگی تشکیل دهد. شهردار یا دهیار موظف به حضور در جلسات بررسی سؤال و ارائه پاسخ است. چنانچه طراح یا طراحان از توضیحات شهردار یا دهیار قانع نشوند، پاسخ به رأی شورا گذاشته می‌شود. پاسخ شهردار یا دهیار، گزارش خلاصه جلسه و صورتجلسه شورا راجع به اقناع یا عدم اقناع از توضیحات شهردار یا دهیار باید در صفحه مربوط به طرح سؤال در تارنمای رسمی منتشر شود. چنانچه سه بار طرح سؤال از آنها در یک دوره فعالیت قانونی منجر به عدم اقناع شورا شود، موضوع عدم اعتماد به شهردار یا دهیار در دستور جلسه شورای شهر یا روستا قرار می‌گیرد و به رأی گذاشته می‌شود در این رأی‌گیری، رأی اکثریت مطلق اعضای شورا مناط اعتبار است.

ماده ۱۴- هرگاه یک یا چند نفر از اعضای شورای اسلامی شهر تحقیق و تفحص در هریک از امور شهر، در چهارچوب وظایف و اختیارات مدیریت شهری یا روستایی را لازم بدانند، می‌توانند طرح کتبی خود را با درج در تارنما به شورا تقدیم کنند و در صورت تصویب، تحقیق و تفحص صورت می‌گیرد. علاوه بر قرائت گزارش نهائی هیأت تحقیق و تفحص در صحن علنی شورا، عین گزارش برای رسیدگی به مراجع ذی‌ربط ارسال می‌شود. فرایند اجراء، از جمله چگونگی رسیدگی به درخواست و انتخاب اعضای هیأت تحقیق و تفحص از بین اعضای شورا، تابع شیوه‌نامه‌ای است که ظرف سه‌ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، توسط شورای عالی استان‌ها تهیه، تصویب و ابلاغ می‌شود.

ماده ۱۵- چنانچه یک سوم از اعضای شورا طرح استیضاح شهردار یا دهیار را در سامانه تارنمای رسمی ارائه نمایند، در این صورت حداکثر ظرف مدت ده روز کاری از تاریخ ثبت طرح استیضاح موضوع در دستور کار جلسه عادی یا فوق‌العاده شورا قرار می‌گیرد. شهردار یا دهیار موظف به حضور در جلسه و ارائه توضیحات و دفاعیات از عملکرد خود است. در صورتی که شورا با اکثریت دوسوم کل اعضا رأی عدم اعتماد دهد، شهردار یا دهیار برکنار می‌شود. در فاصله بین صدور رأی عدم اعتماد و برکناری شهردار یا دهیار تا انتخاب فرد جدید که نباید بیش از سه‌ماه به طول انجامد، یکی از کارکنان رسمی شهرداری یا دهیاری با انتخاب شورا به عنوان سرپرست، مسؤول اداره امور شهرداری یا دهیاری می‌شود.

ماده ۱۶- شورای اسلامی شهر یا روستا باید تمهیدات لازم را به منظور امکان اطلاع عموم شهروندان از روند تشکیل جلسات شورا، مذاکرات، مصوبات و پیگیری‌های آنها به طور مستقیم و از طریق رسانه‌های عمومی از قبیل صدا و سیما، تارنمای رسمی شهر یا روستا، فضای مجازی و جراید به‌طور مستمر فراهم نماید. چنانچه شورای اسلامی شهر یا روستا با تصویب سه‌چهارم اعضای شورا بررسی و تصویب طرح یا لایحه‌ای را در جلسه غیرعلنی ضروری تشخیص دهد، متن تصمیم یا مصوبه باید ظرف چهل و هشت ساعت در تارنمای رسمی شهر یا روستا منتشر شود و به صورت مستمر و بدون دخل و تصرف در دسترس باشد.

ماده ۱۷- شرح و تفسیر مصوبات شورا، بر عهده خود شورا است. مفاد این حکم مانع از تفسیری که دادرسان در مقام تمیز حق به عمل می‌آورند، نمی‌شود.

ماده ۱۸- اعتبارات مورد نیاز شوراهای اسلامی شهر یا روستا در بودجه سالانه شهرداری یا دهیاری منظور می‌شود و به تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا می‌رسد و در سامانه درج می‌شود. دستورالعمل مربوط به ضابطه و نحوه برآورد اعتبارات مزبور در بودجه شهرداری یا دهیاری، توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود.

بخش سوم: شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

ماده ۱۹- شهرداری سازمان عمومی غیردولتی و رکن اجرائی مدیریت شهری است که دارای شخصیت حقوقی و مستقل است و مسؤولیت اجرای قوانین و مقررات شهری و تأمین نیازهای عمومی و محلی شهروندان را در حوزه‌های وظایف شهرداری زیر نظر شورای اسلامی شهر بر عهده دارد.

ماده ۲۰- وزارت کشور می‌تواند در نقاطی که وفق قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ و اصلاحات بعدی آن به عنوان شهر شناخته می‌شود، شهرداری تأسیس نماید.

ماده ۲۱- سال مالی شهرداری یک سال شمسی است که از اول فروردین ماه شروع و در آخر اسفند ماه خاتمه می‌یابد.

ماده ۲۲- عوارض و درآمد هر شهرداری یا دهیاری منحصرأً به مصرف همان شهرداری یا دهیاری می‌رسد و در نقاطی که جمعاً یک شهرداری یا دهیاری تشکیل می‌شود، تقسیم هزینه به نسبت درآمد هر یک از محلها می‌باشد.

ماده ۲۳- مقررات اداری و استخدامی شهرداری‌ها با رعایت سیاست‌های کلی نظام ابلاغی مقام رهبری در قالب آیین‌نامه‌ای است که توسط وزارت کشور با همکاری سازمان اداری و استخدامی کشور و شورای عالی استان‌ها ظرف مدت شش‌ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. بار مالی ناشی از اجرای آیین‌نامه موضوع این ماده از محل درآمدهای قانونی شهرداری‌ها تأمین می‌شود.

ماده ۲۴- نظام جامع مدیریت منابع انسانی شهرداری‌ها متناسب با وظایف و اختیارات شهرداری در حوزه‌های جذب، استخدام، آموزش و توسعه مدیریت، ارزیابی عملکرد کارکنان، ارزیابی عملکرد شهرداری، ارتقاء و انتصاب، پایان خدمت، بیمه و تأمین اجتماعی، امور رفاهی و سلامت که شرح و تفصیل آنها با رعایت مواد این قانون و رعایت سیاست‌های دولت و ضوابط سازمان اداری و استخدامی کشور ظرف یک سال از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها در سطح ملی تهیه و پس از تأیید شورای عالی استان‌ها و تصویب وزیر کشور به شهرداری‌ها ابلاغ می‌شود. عدم وصول پاسخ، ظرف مدت سه‌ماه از تاریخ دریافت از طرف شهرداری به مثابه تأیید موارد پیشنهادی می‌باشد.

ماده ۲۵- نظام فنی و اجرائی شهرداری‌ها شامل مجموعه اصول، روشها، مقررات و ضوابط فنی، حقوقی و مالی حاکم بر تهیه، اجراء و ارزشیابی طرحها و پروژه‌های عمرانی، مناقصات و مزایده‌های شهرداری‌ها و چگونگی انتخاب و به‌کارگیری عوامل دست‌اندرکار مربوط به آن و نیز تبیین مشخصات عوامل یادشده و نحوه ارتباط بین آنها با رعایت سایر مقررات مربوط توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موضوع ماده (۳۵) در سطح ملی تهیه می‌شود و ظرف یکسال از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

ماده ۲۶- شهرداری مکلف است در حوزه‌های فرهنگی، آموزشی، درمانی، اجتماعی، فنی و عمرانی، شهرسازی، خدمات شهری، محیط‌زیست و اقتصاد شهری تصدی فعالیت‌ها را به بخش غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد واگذار نماید؛ به نحوی که صرفاً سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت آنها در سطح محلی در موضوع واگذاری به عهده شهرداری باشد. در مواردی که ارائه خدمات توسط بخشهای مذکور عملی نباشد، شهرداری یا دهیاری موظف است مراتب را جهت کسب تکلیف به شورای اسلامی شهر گزارش نماید و حسب نظر شورا اقدام کند و به محض رفع مانع و حصول شرایط لازم برای واگذاری، آنها را واگذار نماید.

ماده ۲۷- معادل منابع اعتباری مورد نیاز آن دسته از فعالیت‌های واگذاری از دستگاههای حاکمیتی به شهرداری‌ها و همچنین اعتبارات لازم برای انجام تکالیفی در این قانون که انجام آنها مستلزم و مستحق یارانه است، تا آخر شهریور ماه هر سال توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی برآورد و پس از تأیید شورای عالی استان‌ها برای درج در بودجه سنواتی به سازمان برنامه و بودجه کشور ارسال می‌شود.

ماده ۲۸- به منظور رفع اختلاف بین شهرداری‌ها و دهیاری‌ها با کارکنان آنها، و نیز با سازمان بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی در امور استخدامی، بازنشستگی و حقوق و دستمزد و همچنین اختلاف کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها با سازمان‌های مذکور در امور یادشده، هیأت حل اختلاف بدوی در استان‌ها زیر نظر شورای اسلامی استان و هیأت حل اختلاف تجدیدنظر در تهران زیر نظر شورای عالی استان‌ها، با ترکیب اعضا به شرح ذیل تشکیل می‌شود:

الف- ترکیب هیأت حل اختلاف بدوی

۱- رئیس شورای اسلامی استان (رئیس)

۲- رئیس سازمان بازنشستگی استان

۳- رئیس تأمین اجتماعی استان

۴- دبیر مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های استان (دبیر)

۵- یک نفر قاضی با معرفی مدیر کل دادگستری استان

ب- ترکیب هیأت حل اختلاف تجدید نظر

۱- رئیس شورای عالی استان‌ها یا نائب رئیس وی به عنوان رئیس

۲- معاون سازمان بازنشستگی کشوری به تناسب موضوع

۳- معاون سازمان تأمین اجتماعی به تناسب موضوع

۴- یکی از شهرداران یا دهیاران عضو مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های مجمع استان به انتخاب

رئیس مجمع به عنوان دبیر

۵- یک نفر قاضی با معرفی قوه قضائیه

محل دبیرخانه هیأت بدوی در شورای اسلامی استان و هیأت تجدید نظر در شورای عالی استان‌ها می‌باشد.

شیوه‌نامه اجرای این ماده توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ظرف مدت شش ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون ابلاغ می‌شود.

ماده ۲۹- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون شهرداری‌ها و دهیاری‌ها مکلفند فعالیت‌هایی را که سازمان همیاری شهرداری‌ها در استان‌ها و شرکتها و سازمان‌های تابعه و وابسته شهرداری‌ها برعهده دارند، برونسپاری کنند و اموال و دارایی‌های در اختیار آنها را به شهرداری‌های مربوطه منتقل نمایند. تشکیل هر نوع شرکت یا سازمان، با رعایت ماده (۲۵) این قانون منوط به پیشنهاد شهرداری، تأیید ضرورت توسط شورای اسلامی شهر و تصویب شورای عالی استان‌ها است.

ماده ۳۰- در صورت خاتمه خدمت شهردار یا دهیار، یکی از کارکنان رسمی شهرداری یا دهیاری حداکثر ظرف مدت یک هفته با تصویب شورا و حکم رئیس شورا حداکثر به مدت سه ماه به عنوان سرپرست شهرداری یا دهیاری تعیین می‌شود. در صورت عدم تشکیل شورا و یا انحلال آن، تعیین سرپرست شهرداری بر عهده شورای شهرستان، و تعیین سرپرست دهیاری بر عهده شورای بخش می‌باشد.

ماده ۳۱- چنانچه پس از ارائه گزارش توجیهی استانداری، با توجه به مسائل قومیتی و امنیتی به تشخیص سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، تأسیس دهیاری واحد در چند روستای مجاور، مزارع و مکان‌های مستقل و تابع، ضرورت داشته باشد، نقاط مذکور توسط یک دهیاری اداره می‌شود. در صورتی که مقتضیات لازم برای

ایجاد دهیاری واحد رفع شود، طبق گزارش شورای اسلامی روستا و تأیید استانداری، حسب مورد در روستاهای واجد شرایط، دهیاری مستقل تشکیل می‌شود.

بخش چهارم: پشتیبانی، نظارت و شفافیت

فصل اول: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

ماده ۳۲- سازمان شهرداریها و دهیاریها موضوع ماده (۶۲) قانون شهرداری مصوب ۱۱ / ۴ / ۱۳۳۴، به منظور نظارت بر مطابقت تصمیمات و اقدامات شهرداریها و دهیاریها با قانون، ابقاء می‌شود، اساسنامه این سازمان با در نظر گرفتن ماده (۴۵) این قانون و در چهارچوب وظایف و اختیارات واگذاری، توسط وزارت کشور تهیه می‌شود و ظرف مدت شش ماه پس از تاریخ لازم‌الاجراء شدن قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۳۳- سازمان شهرداریها و دهیاریها موظف است به تقاضای یک یا تعدادی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی یا وزرای ذی‌ربط، نسبت به تهیه گزارش‌های نظارتی از عملکرد شوراهای اسلامی شهر و روستا، شهرداران و دهیاران اقدام نماید. نتیجه گزارش باید در تارنمای آن سازمان درج شود و علاوه بر آن حسب مورد برای شوراهای حل اختلاف موضوع ماده (۸۹) قانون اصلاح قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۲۰ / ۴ / ۱۳۹۶ و مراجع قضائی صالح ارسال شود.

ماده ۳۴- کلیه سفرهای خارجی مربوط به شوراها، شهرداریها و دهیاریها باید با رعایت قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت انجام شود. دستورالعمل اجرای این ماده ظرف یکسال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط شورای عالی استانها تهیه و ابلاغ می‌شود.

فصل دوم: مجمع نظام امور شهرداریها و دهیاریها

ماده ۳۵- به منظور پیشبرد و تحقق اهداف این قانون، هماهنگی، انتقال تجارب و همکاری‌های بینابینی و برقراری ارتباط بین شهرداریهای کشور و شهرداریهای جهان و تشکلهای منطقه‌ای و بین‌المللی آنها (با رعایت سیاست‌های دولت) و نیز پشتیبانی‌های فنی، مطالعاتی و حقوقی مشترک و تهیه و تدوین پیش‌نویس آیین‌نامه‌ها و قوانین مورد نیاز شهرداریها و دهیاریها، یافتن راه‌حل‌های مناسب جهت تسهیل در پیشبرد برنامه‌های آنها و ارائه به شورای عالی استانها، دریافت و توزیع اعتبارات متمرکز، وجوه و امکاناتی که به موجب قانون، دولت مکلف به تخصیص، پرداخت و یا واگذاری آن به شهرداریها می‌باشد، و توزیع آن، بر اساس شاخص‌هایی که به تصویب شورای عالی استانها می‌رسد، تعامل با دستگاهها و نهادهای دولتی، بخش تعاونی و خصوصی، حمایت و حفظ حقوق صنفی، ارتقای کیفی خدمات‌رسانی به مردم، مجمع نظام امور شهرداریها و دهیاریها در سطوح ملی، استانی و شهرستانی با شخصیت حقوقی مستقل با استفاده از امکانات موجود شهرداریها و دهیاریها اعم از ساختمان، تجهیزات و نیروی انسانی تشکیل می‌شود. اساسنامه این مجمع ظرف مدت شش ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون شامل وظایف، اختیارات، ساختار تشکیلاتی و نحوه تأمین منابع مالی این مجامع از محل بودجه شهرداریها و دهیاریهای کشور و همچنین سایر ضوابط و مقررات تشکیل

آنها توسط شورای عالی استانها تهیه می‌شود و به تصویب کمیسیون امور داخلی کشور و شوراهای مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

فصل سوم: کمیسیون حل اختلاف بین مؤدی، شهرداری و یا دهیاری

ماده ۳۶- هرگونه اختلاف بین مؤدی و شهرداری یا دهیاری درباره عوارض و بهای خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن یا دهیاری در کمیسیونی مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌های کشور و دادگستری (یک نفر قاضی به انتخاب قوه قضائیه) و شورای شهر یا روستا رسیدگی می‌شود و تصمیم کمیسیون مزبور در صورت عدم اعتراض طرفین در موعد مقرر در تشخیص بدهی قطعی و در حکم سند رسمی و لازم الاجراء است. اجرای ثبت مکلف به صدور اجرائیه و وصول طلب شهرداری یا دهیاری است. در نقاطی که دادگاه تشکیل نشده است، نماینده دادگستری از سوی رئیس دادگستری شهرستان تعیین می‌شود. در غیاب شورای شهر یا روستا، شورای شهرستان، نماینده شورا را انتخاب خواهد کرد.

ماده ۳۷- در مورد آرای صادره از کمیسیون فوق الذکر، هرگاه شهرداری یا ذی‌نفع یا نماینده قانونی وی از تاریخ ابلاغ رأی، ظرف بیست روز نسبت به آن رأی اعتراض نماید، مرجع رسیدگی به این اعتراض کمیسیون تجدید نظر می‌باشد که قاضی آن در مراکز استان از قضات شعب تجدید نظر و در سایر شهرها دادستان یا رئیس دادگستری و یا قاضی منتخب مدیرکل دادگستری استان با سابقه قضائی بیشتر است و دیگر اعضای آن افرادی نباشند که در صدور رأی قبلی شرکت داشته‌اند، رأی این کمیسیون قطعی است.

ماده ۳۸- مؤدی ملزم است بدهی تعیین شده از طرف شهرداری را به حساب بانکی شهرداری واریز نماید و اگر به تشخیص شهرداری معترض باشد، مبلغ مذکور را در صندوق ثبت تودیع و در چنین صورتی رسید ثبت به منزله مفاصاحساب تلقی می‌شود. صندوق ثبت مکلف است بلافاصله بعد از تودیع، صورتحسابی با قید مشخصات کامل تودیع کننده به شهرداری ارسال دارد و به محض اعلام شهرداری، مستند به رأی کمیسیون رفع اختلاف و یا انصراف کتبی مؤدی از اعتراض، مبلغ تودیع شده را به نام مؤدی و به حساب بانکی شهرداری، پرداخت کند و هرگاه کمیسیون رفع اختلاف، اعتراض مؤدی را کلاً یا بعضاً، وارد تشخیص بدهند، صندوق ثبت، تمام یا قسمتی از وجه تودیع شده را، برحسب مورد، به مؤدی مسترد می‌دارد و مابقی را بلافاصله در حساب شهرداری کارسازی می‌کند.

فصل چهارم: شفافیت و نظارت عمومی بر امور شهر و روستا

ماده ۳۹- جلسات شوراها به غیر از موارد قیدشده در ماده (۱۶) این قانون باید علنی باشد. حضور شهروندان در جلسات علنی شوراها و در سقف گنجایش محل برگزاری جلسه آزاد است. در صورت عدم مراعات نظم جلسه، فرد یا افراد خاطی به دستور رئیس جلسه اخراج می‌شوند. مشروح مذاکرات باید در صفحه مربوط به طرح یا لایحه در تارنمای رسمی قید شود. در مواردی که یک چهارم از اعضای شورا تقاضا کنند، با موافقت سه چهارم کل اعضا بحث و رأی‌گیری به صورت غیرعلنی انجام می‌شود.

ماده ۴۰- طرح‌ها و لوایح ارائه‌شده به شوراهای قبل از بررسی و تصویب باید برای اطلاع و اظهار نظر شهروندان، در تارنمای شوراهای در معرض اظهار نظر عموم قرار گیرد. علاوه بر این، باید امکان نیازسنجی برای ارائه خدمات جدید یا تغییر نوع و روش خدمات فراهم شود. شیوه‌نامه اجرای این ماده ظرف مدت شش ماه پس از لازم الاجراء شدن قانون به پیشنهاد مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

ماده ۴۱- شورای اسلامی شهر یا روستا می‌تواند تصمیم‌گیری در مورد موضوعاتی را که سه‌چهارم اعضای شورا آن را برای شهر یا روستا مهم بدانند، با رأی مستقیم شهروندان اتخاذ کند. برای این منظور تصمیم مذکور باید در سامانه‌هایی که توسط فرمانداری برای انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا ایجاد می‌شود، برای اطلاع و اعلام نظر شهروندان واجد شرایط درج شود و در صورتی که رأی اکثریت مطلق واجدان صلاحیت رأی‌دهی را ظرف مدت یک‌هفته کسب کند، به مصوبه لازم الاجراء تبدیل می‌شود. دستورالعمل اجرائی این ماده از سوی شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود.

ماده ۴۲- شهرداری و دهیاری موظف است در تیرماه و دی‌ماه هر سال کلیه سندهای هزینه‌کرد شش‌ماه گذشته شهر یا روستا تحت هر عنوان را به صورت ماشین‌خوان روی تارنمای رسمی منتشر کند. اسناد مربوط به پرداخت‌های شهرداری یا دهیاری به کلیه شخصیت‌های حقیقی یا حقوقی اعم از شهردار یا دهیار، اعضای شورا، کارمندان شهرداری یا دهیاری یا پیمانکاران نیز باید به تفصیل منتشر شود. این اسناد باید برای همیشه در دسترس باشند. وجود هر گونه عدم تطابق، اعم از عدم انتشار سند، مغایرت اطلاعات میان اسناد اصلی و اسنادی که در جریان حسابرسی مورد بررسی قرار می‌گیرند، بعد از اثبات، جرم محسوب می‌شود و متخلف به مجازات درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ محکوم می‌شود.

ماده ۴۳- در خصوص شخصیت‌های حقوقی طرف حساب شهرداری‌ها و دهیاری‌ها باید اسامی مدیران و سهامداران و ذی‌نفعان آن شرکت طبق روزنامه رسمی، در تارنمای رسمی شهرداری و دهیاری ذکر شود.

ماده ۴۴- شوراهای اسلامی شهر و روستا مکلفند لایحه بودجه ارائه شده از سوی شهرداری یا دهیاری را پس از تصویب در تارنمای رسمی شهر یا روستا منتشر کنند.

فصل پنجم: حسابرسی و ذی‌حسابی

ماده ۴۵- وزارت کشور مکلف است حداکثر ظرف مدت یکسال از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، با اتخاذ تدابیر لازم در تدوین اساسنامه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور موضوع ماده (۳۲) این قانون، ظرفیت و سازوکار لازم را به منظور نظارت مالی بر عملکرد مدیریت شهری و روستایی به شرح زیر فراهم نماید:

۱- تدوین اصول، معیارها و ضوابط حسابرسی و حسابرسی مالی و عملکرد در سطح شوراهای، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

۲- ارائه خدمات و مشاوره مالی و مالیاتی به شوراهای، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

۳- انجام حسابرسی مالی و عملکرد به صورت موردی حسب ضرورت به درخواست مقامات مذکور در این قانون و وزارت کشور

ماده ۴۶- کلیه دریافت‌های شهرداری یا دهیاری به حساب‌هایی که با تأیید شورای اسلامی شهر یا روستا در بانکها به نام شهرداری و دهیاری افتتاح می‌شود، واریز، و طبق قوانین و مقررات مربوطه هزینه می‌شود. گردش حساب شهرداری یا دهیاری باید به صورت به‌روز در تارنمای رسمی شهرداری یا دهیاری منتشر شود.

ماده ۴۷- کلیه پرداخت‌های شهرداری و دهیاری در حدود بودجه مصوب با اسناد مثبت و رعایت مقررات در مورد مناقصه و مزایده به عمل می‌آید. این اسناد باید به امضای ذی‌حساب و شهردار یا دهیار و یکی از اعضای شورا که برای نظارت در مخارج از طرف شورا تعیین می‌شود، برسد.

ماده ۴۸- ذی‌حساب شهرداری یا دهیاری از میان کارکنان شهرداری یا دهیاری که علاوه بر شرط وثاقت و امانت، واجد صلاحیت‌های لازم موضوع دستورالعملی که توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود، باشند، با معرفی و حکم شهردار و دهیار و تأیید شورا انتخاب و منصوب می‌شود و وظایف زیر را بر عهده دارد:

۱- نظارت بر امور مالی و محاسباتی و نگاهداری و تنظیم حساب‌ها بر طبق قوانین و مقررات

۲- نظارت بر حفظ اسناد و دفاتر مالی

۳- نگاهداری و تحویل وجوه، نقدینگی، سپرده‌ها و اوراق بهادار

۴- نگاهداری و نظارت بر حساب اموال دهیاری یا شهرداری

۵- قائم‌مقام ذی‌حساب شهرداری یا دهیاری از میان کارکنان واجد شرایط به‌پیشنهاد ذی‌حساب و موافقت شهردار یا دهیار انتخاب می‌شود و پس از تأیید شورا به موجب حکم شهردار یا دهیار منصوب می‌شود.

بخش پنجم: شهرسازی و معماری

فصل اول: کلیات

ماده ۴۹- وظایف شهرداری یا دهیاری در حوزه شهرسازی، معماری، عمران و زیرساختها عبارت است از:

۱- صدور پروانه ساختمانی، گواهی عدم خلاف و گواهی پایان کار ساختمان و برخورد قانونی با تخلفات مربوط به ساخت‌وساز

۲- واپایی کیفیت و نظارت بر ساخت ابنیه به طور مستقیم و یا از طریق واگذاری به شرکتها و سازمان‌های ذی صلاح

۳- جلوگیری از ساخت‌وسازها و تفکیک‌های غیرمجاز در اراضی و املاک محصور و غیرمحصور و اجرای آرای صادره از سوی کمیسیون‌های رسیدگی به تخلفات ساختمانی و مراجع صلاحیت‌دار

۴- هویت‌بخشی و ارتقای سیما و منظر شهری و روستایی از طریق ارائه طرحهای هماهنگ برای ساختمان‌ها و بناهای عمومی و خصوصی، تهیه برنامه جامع مبلمان محیط (شهری و روستایی) و مدیریت اجرای آن

۵- ساماندهی، بهسازی و احیای اماکن، معابر، میادین و یادمان‌های تاریخی و فرهنگی

۶- پشتیبانی و تسهیل‌گری در حفظ و احیای آثار ارزشمند تاریخی - فرهنگی و میراث معنوی و طبیعی شهر یا روستا

۷- احیاء، نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری یا روستایی

- ۸- ساخت و عرضه مسکن استیجاری برای گروه‌های کم‌درآمد
- ۹- حفظ و مرمت ابنیه و آثار ارزشمند فرهنگی، هنری و باستانی شهر یا روستا با رعایت ضوابط مربوط به آثار ثبت‌شده ملی و بین‌المللی و تأیید سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
- ۱۰- ساخت، توسعه و مناسب‌سازی فضاهای عمومی، زیرساخت‌ها و خدمات شهری و روستایی برای معلولان، افراد کم‌توان، سالمندان، کودکان و بانوان
- ۱۱- اتخاذ تدابیر لازم جهت استفاده از فناوری‌های نوین، به‌ویژه پارکینگ مکانیزه در تأمین فضای پارکینگ مورد نیاز ساختمان‌های خصوصی و عمومی و معابر شهر و روستا
- ۱۲- ساماندهی امور حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی با استفاده از کمک دستگاه‌های دولتی و غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد
- ۱۳- مدیریت احداث، توسعه، نگهداری و بهسازی معابر عمومی
- ۱۴- احداث، توسعه و نگهداری اماکن عمومی مقرر در این قانون از قبیل فضاهای ورزش همگانی، فرهنگسراها، نگارخانه‌ها، مراکز جامع سلامت و مانند آنها با اهداف چندمنظوره
- ۱۵- برنامه‌ریزی، احداث، توسعه و نگهداری خدمات عمومی و فضاهای شهری و روستایی از قبیل مراکز فرهنگی، اجتماعی، درمانی، بهداشتی، ورزشی، تفریحی، امدادسانی، اسکان اضطراری، پارکینگ عمومی، تونل حمل و نقل و شبکه ارتباطی جهت رفاه شهروندان با رعایت عادلانه حقوق مالکانه
- ۱۶- رعایت ضوابط و استانداردهای پدافند غیرعامل در حوزه شهرسازی و معماری
- ۱۷- مدیریت احداث و نگهداری از شبکه تأسیسات در قالب تونل مشترک تأسیسات شهری و روستایی از قبیل خطوط انتقال برق، آب، گاز، تلفن، فیبر نوری، فرآورده‌های نفتی و مجاری فاضلاب
- ۱۸- ساخت، نوسازی و بهسازی و تجهیز مدارس از سطح پیش‌دبستانی، ابتدایی و دبیرستان
- ۱۹- انجام مطالعات و رعایت ملاحظات و الزامات پدافند غیرعامل در اجرای پروژه‌های توسعه شهری و عمرانی موجود در محدوده و حریم شهر
- ۲۰- جلوگیری و نظارت بر عدم احداث مراکز خطرزای جدید و پیش‌بینی تمهیدات لازم در خصوص خروج و یا تعیین حریم مراکز خطرزای موجود
- ماده ۵۰-** تهیه طرح‌های جامع، تعیین حریم و محدوده، هادی، تفصیلی، موضوعی و موضعی شهر و روستا که به اختصار طرح‌های توسعه نامیده می‌شود، بر عهده شهرداری‌ها و دهیاری‌های مربوطه می‌باشد. تصویب طرح‌های توسعه شهری مراکز استان بر عهده شورای عالی شهرسازی و معماری و تصویب طرح‌های توسعه دیگر شهرها بر عهده کمیسیون ماده (۵) موضوع قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران همان استان است. تصویب طرح‌های توسعه روستایی بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان مربوطه می‌باشد. شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها اصلاحات لازم در طرح‌های توسعه را با انتخاب مشاور از طریق فراخوان عمومی اعمال و پس از تصویب هریک از مراجع اجرا می‌کنند. نظارت بر اجرای طرح‌های توسعه شهری بر عهده اداره راه و شهرسازی شهرستان و نظارت بر اجرای طرح‌های توسعه روستایی بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است.
- ماده ۵۱-** کمیسیون شهرستانی متناظر کمیسیون ماده (۵) موضوع قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در شهرستان‌ها با وظایف و اختیارات همان کمیسیون برای تغییر کاربری زمین‌های تا هزار متر

مربع در شهر و روستا با اعضای متناظر استانی تشکیل می‌شود. در صورت عدم وجود عضو یا اعضای متناظر، مدیرکل استان موظف به تعیین و معرفی نماینده مطلع و تام‌الاختیار می‌باشد.

ماده ۵۲- شهرداری‌ها و دهیاری‌ها مکلف‌اند نسبت به ساماندهی، احیاء، بازسازی و مرمت ابنیه و بافت‌های ارزشمند تاریخی، پهنه‌های طبیعی و بافت‌های فرسوده شهری و روستایی اقدام نمایند. از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، اختیارات و اعتبارات اجرائی وزارت راه و شهرسازی و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری راجع به تکالیف و اختیارات موضوع این ماده در چهارچوب سیاست‌های دستگاه‌های ذی‌ربط به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها واگذار می‌شود.

فصل دوم: پروانه ساختمانی

ماده ۵۳- ملاک صدور هر حکم، پروانه و مجوزی درباره اراضی و املاک اشخاص، در شهرها طرح تفصیلی و در روستاها طرح هادی است که بر اساس طرح جامع مصوب، تهیه می‌شود. هرگونه تغییر در طرح تفصیلی یا هادی مصوب، ضمن لزوم حفظ اساس طرح جامع، باید مستند به گزارش توجیهی تهیه‌کننده طرح مبنی بر بروز اشتباه در طرح موجود و نیاز به رفع اشتباه، عدم نیاز یا ضرورت تأمین یک زیرساخت یا کاربری عمومی که قبلاً قابل پیش‌بینی نبوده است، باشد و علاوه بر آن، امکان تملک و تأمین هزینه آن با رعایت عادلانه حقوق مالکانه فراهم باشد. هرگونه تخطی از ضوابط طرح تفصیلی یا تعطیل و توقف آن تخلف تلقی می‌شود و متخلف علاوه بر مجازات اداری به حکم محاکم قضائی ملزم به تأدیه خسارت ناشی از عمل خود به اشخاص می‌شود.

ماده ۵۴- شهرداری‌ها و دهیاری‌ها مکلفند با بررسی درخواست پروانه ساختمانی مالکان با کاربری مسکونی در املاک با مساحت کمتر از حد نصاب تعیین‌شده در طرح‌های توسعه‌ای، در صورت امکان رعایت و اعمال ضوابط قانونی لازم برای ساخت و ساز، با دریافت بیست و پنج درصد (۲۵٪) علاوه بر هزینه‌های پروانه ساختمانی برای جبران خدمات عمومی، نسبت به صدور پروانه اقدام نمایند.

ماده ۵۵- هرگونه اقدام در خصوص تفکیک اراضی و املاک و عملیات ساختمانی در محدوده و حریم شهر یا روستا از سوی مالکان اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی، منوط به دریافت پروانه از شهرداری یا دهیاری است، شهرداری یا دهیاری در شهرها و روستاهای فاقد طرح توسعه مکلفند ظرف مدت یک‌سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون نسبت به تهیه طرح توسعه شهر یا روستا اقدام نمایند و تا تصویب آن براساس مقررات حاکم مجاز به صدور پروانه می‌باشند.

ماده ۵۶- شهرداری یا دهیاری وظیفه نظارت بر کلیه عملیات ساختمانی در محدوده و حریم شهر یا روستا را بر عهده دارد. در صورت وجود هرگونه اقدام غیرمنطبق با پروانه یا نبود پروانه، شهرداری یا دهیاری گزارش مکتوب و مصور از تخلف ساختمانی تهیه و صورت‌مجلس تنظیم می‌کند و حسب مورد تشریفات مندرج در این قانون را انجام می‌دهد.

ماده ۵۷- در صورتی که اقدامات خلاف پروانه از عناوین و مصادیق مندرج در این ماده باشد، مأموران شهرداری یا دهیاری که بر طبق ضوابط قانون آیین دادرسی کیفری به عنوان ضابط قضائی شناخته می‌شوند، فوراً نسبت به ایجاد موانع فیزیکی ورود به محدوده ملک و مهر و موم (پلمب) رسمی مسیرهای ورودی اقدام می‌کنند.

شهرداری یا دهیاری همزمان با ایجاد موانع فیزیکی، ابلاغ کتبی اعاده ملک به وضع قانونی پس از گذشت چهل و هشت ساعت را در محل نصب می‌کند. پس از گذشت چهل و هشت ساعت از نصب ابلاغ کتبی، شهرداری یا دهیاری ملزم به انجام اقدامات مذکور در جدول این ماده مطابق با عناوین و مصادیق بوده و مکلفند بلافاصله پس از پایان مهلت چهل و هشت ساعته نسبت به رفع تخلف ساختمانی مطابق جدول زیر اقدام و هزینه‌های آن را به اضافه بیست درصد (۲۰٪) کل مبلغ هزینه‌های مترتب، از مالک یا ذی‌نفع اخذ کنند. دادستان موظف است به محض درخواست شهرداری یا دهیاری، نسبت به صدور حکم ورود به ملک محصور، اقدام قانونی مربوط را انجام دهد.

عناوین تخلف ساختمانی	مصادیق تخلفات ساختمانی	اقدام توسط مالک یا ذی‌نفع و حسب مورد برابر مفاد این ماده توسط شهرداری یا دهیاری
بدون پروانه	۱- هرگونه عملیات ساختمانی فاقد پروانه	اعاده به وضعیت مجاز
مغایر با مفاد پروانه	۲- عدم رعایت تراکم ساختمانی مجاز مغایر با پروانه و ضوابط طرح توسعه مصوب	اعاده به وضعیت مجاز
	۳- عدم رعایت سطح اشغال مجاز مغایر با پروانه و ضوابط طرح توسعه مصوب	اعاده به وضعیت مجاز
	۴- تجاوز به حد معابر و حریم تأسیسات شهری یا روستایی	اعاده به وضعیت مجاز
	۵- عدم رعایت تراز کف مجاز	اعاده به وضعیت مجاز
	۶- عدم رعایت اصول فنی سازه‌های و استحکام بنا	تطبیق با ضوابط مقررات ملی ساختمان یا اعاده به وضعیت مجاز
	۷- عدم رعایت اصول ایمنی و مقابله با حریق	اقدام مطابق با پروانه ساختمانی و نقشه‌های مصوب شهرداری
	۸- احداث هرگونه بنا در حیاط، حیاط خلوت یا پشت بام	اعاده به وضعیت مجاز در پروانه
	۹- تجاوز به حد فضاهای مشاع	رفع تعرض
	۱۰- عدم رعایت ابعاد مجاری تأسیسات	تطبیق با مفاد پروانه
	۱۱- عدم رعایت ضوابط عایق‌بندی مربوط به بهینه‌سازی مصرف انرژی و تنظیم صدا	تطبیق با مقررات ملی ساختمان
	۱۲- افزایش ارتفاع واحد تجاری	کاهش ارتفاع به حد مجاز

	بیش از حد مجاز
حذف بنای زائد بالکن و نیم طبقه	۱۳- احداث بالکن و نیم طبقه در واحد تجاری
کاهش ارتفاع به حد مجاز	۱۴- افزایش ارتفاع پیلوت
اعاده به وضعیت مجاز	۱۵- عدم رعایت حداقل ارتفاع پیش آمدگی از سمت معبر
تطبیق با ضوابط	۱۶- عدم رعایت ضوابط ابعاد پارکینگ منجر به کسر پارکینگ
تطبیق با ضوابط	۱۷- عدم رعایت ضوابط مسیر دسترسی پارکینگ
تطبیق وضعیت با مفاد پروانه	۱۸- هرگونه تغییر واحد یا واحدها اعم از ادغام یا تقسیم
تطبیق وضعیت با مفاد پروانه	۱۹- عدم رعایت ضوابط مصوب نماسازی
تطبیق با قوانین و مقررات مربوط	۲۰- عدم رعایت الزامات ساختمانی جهت استفاده معلولان، سالمندان و ناتوانان جسمی- حرکتی
أخذ جریمه به میزان دو برابر قیمت روز هر متر مربع ساختمان متناسب با نوع کاربرد که ارزش آن توسط کارشناس رسمی دادگستری تعیین می شود.	۲۱- احداث اضافه بنای مغایر مفاد پروانه در صورت رعایت ضوابط فنی و گواهی استحکام بنا و سقف مجاز تراکم ساختمانی طرح توسعه شهری

ماده ۵۸- تخلفات ساختمانی قبل از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون مطابق با مقررات ماده (۱۰۰) قانون شهرداری و تبصره های ذیل آن مصوب ۲۷ / ۱۱ / ۱۳۴۵ و اصلاحیه های بعدی، مورد رسیدگی قرار می گیرد.

ماده ۵۹- در صورتی که مالک یا ذی نفع هر یک از تخلفات فوق را مجدداً تکرار کند و بعد از نصب ابلاغ کتبی شهرداری، تخلف را ادامه دهد، عمل وی جرم محسوب می شود. متهمان، توسط شهرداری به مراجع قضائی معرفی می شوند و مرجع قضائی ضمن الزام بر رفع اثر تخلف، مرتکب را به مجازات درجه شش محکوم می نماید.

ماده ۶۰- صدور پروانه مغایر با اصول و ضوابط طرحهای توسعه شهری یا روستایی توسط شهرداری یا دهیاری، جرم است. مرجع قضائی رسیدگی کننده مکلف است بنا به اعلام هر شخصیت حقیقی یا حقوقی در اسرع وقت و خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و مرتکبان صدور پروانه را به مجازات سوءاستفاده از موقعیت شغلی موضوع ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده) مصوب ۲ / ۳ / ۱۳۷۵

محکوم کند. با اقدامات و عملیات مبتنی بر پروانه مغایر با طرحهای توسعه طبق ماده (۵۷) این قانون رفتار می‌شود.

ماده ۶۱- به منظور نظارت بر عملیات ساختمانی و انطباق آن با مفاد پروانه، رعایت مسائل ایمنی، بهداشتی، زیست محیطی و امور مرتبط با نیروی انسانی شاغل در محل، با دریافت پروانه و شروع عملیات ساختمانی، تا صدور گواهی پایان کار، مراجعه مأموران دستگاهها، نهادها و سازمان‌هایی که به موجب قانون عهده دار نظارت بر امور مذکور می‌باشند با ارائه معرفی‌نامه به محل عملیات ساختمانی که کارگاه نامیده می‌شود، مجاز است و مالکان و مجریان عملیات ساختمانی مکلف به همکاری با مأموران مذکور در ایفای وظایف قانونی آنها می‌باشند، ممانعت از ورود مأموران مشمول مقررات تعیین‌شده در قوانین مربوط به همان دستگاه یا سازمان می‌باشد.

ماده ۶۲- مهندسان ناظر ساختمان مکلفند نسبت به عملیات ساختمانی که با مسؤولیت آنها احداث می‌شود، از لحاظ انطباق با مشخصات مندرج در پروانه و نقشه‌ها و محاسبات فنی ضمیمه آن، به طور مستمر نظارت کرده و در صورت وقوع تخلف، مراتب را فوراً و به صورت رسمی به شهرداری یا دهیاری اعلام نمایند. هرگاه مهندس ناظر برخلاف واقع گواهی کند یا تخلف را به موقع به شهرداری یا دهیاری اعلام نکند، شهرداری یا دهیاری مکلف است مراتب را به دادسرای محل و سازمان نظام مهندسی و واپایی ساختمان استان، جهت رسیدگی در شورای انتظامی سازمان مذکور، منعکس کند. رسیدگی به اتهام گواهی خلاف واقع در مراجع قضائی، مانع از رسیدگی انضباطی در شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی و کنترل ساختمان، نیست. شورای انتظامی مذکور موظف است مهندس ناظر را در صورت ثبوت تقصیر، حسب مورد با توجه به اهمیت موضوع به شش ماه تا سه سال محرومیت از کار و در صورتی که مجدداً مرتکب تخلف منجر به صدور رأی تخریب بنا شود، به محرومیت دائم از عضویت سازمان نظام مهندسی و کنترل ساختمان و ابطال پروانه اشتغال محکوم نماید.

ماده ۶۳- مأموران شهرداری یا دهیاری مکلفاند عملیات ساختمانی را از لحاظ انطباق با مشخصات مندرج در پروانه و نقشه‌ها و محاسبات فنی ضمیمه آن، کنترل نمایند و در صورت وقوع تخلف، از ادامه آن ممانعت به عمل آورده و مراتب را جهت اقدامات قانونی به صورت مکتوب به مقام مافوق گزارش نمایند. چنانچه مأموران در انجام تکالیف نظارتی کوتاهی کنند یا مراجع صدور پروانه در صدور گواهی عدم خلاف و پایان کار ساختمان برخلاف واقع اقدام نمایند، متخلف محسوب و مطابق قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲ / ۹ / ۷ مجلس شورای اسلامی، محکوم می‌شوند.

ماده ۶۴- به منظور فراهم کردن امکان اجرای این فصل از قانون، مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی مکلف است ظرف مدت شش ماه پس از تشکیل، شیوه‌نامه‌های مورد نیاز از جمله تعیین فرآیند جلوگیری و رسیدگی به تخلفات، ضوابط مربوط به کمیسیون‌ها، نحوه تشکیل، اداره جلسات آن، حق الزحمه اعضا، ارتباط متقابل با شهرداری و مالک یا ذی‌نفع و وحدت رویه را تهیه کند و برای تصویب به شورای عالی استان‌ها ارسال کند.

ماده ۶۵- آیین‌نامه ارزش معاملاتی ساختمانی که توسط شهرداری یا دهیاری تهیه می‌شود و به تصویب شورای مربوطه می‌رسد، در مورد صدور پروانه، اخذ جریمه و تعیین عوارض و مالیات ملاک عمل است. آیین‌نامه مذکور می‌تواند هر ساله مورد تجدید نظر قرار گیرد.

ماده ۶۶- تعیین تکلیف تخلفات ساختمانی و تعیین جرائم، نافی پرداخت عوارض و مطالبات قانونی در هر مرحله از رسیدگی کمیسیون‌های رسیدگی به تخلفات ساختمانی نیست و صدور گواهی پایان کار ساختمان، منوط به پرداخت عوارض است.

ماده ۶۷- اختصاص انشعاب دائم برق، آب، فاضلاب، گاز و هرگونه ارتباط مخابراتی به یک ملک، برای ساختمان‌هایی که عملیات ساختمانی آن‌ها پس از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون آغاز شده، منوط به دریافت گواهی پایان کار ساختمان و دریافت انشعابات کارگاهی منوط به ارائه پروانه ساختمانی ملک مورد نظر می‌باشد.

فصل سوم: اراضی، املاک و تفکیک زمین

ماده ۶۸- دفاتر اسناد رسمی مکلفند علاوه بر استعلام‌های قانونی مربوط، در زمان درخواست مالک، قبل از تنظیم هرگونه سند از قبیل انتقال و رهن، آخرین وضعیت ساختمان، مشتمل بر صدور گواهی پایان کار در مورد ساختمان‌های تکمیل‌شده و صدور گواهی عدم خلاف در مورد ساختمان‌های ناتمام و نیز هرگونه بدهی ملک را از شهرداری و دهیاری به صورت برخط، استعلام نمایند. شهرداری یا دهیاری مکلف است حداکثر ظرف مدت پنج روز کاری از تاریخ دریافت استعلام، پاسخ را به صورت برخط، به واحد استعلام‌کننده اعلام کند. چنانچه پاسخ شهرداری، یا دهیاری مبنی بر صادر نشدن گواهی پایان کار و یا گواهی عدم خلاف یا عدم پرداخت بدهی باشد، تنظیم سند ممنوع است. در صورتی که شهرداری یا دهیاری ظرف مهلت مقرر به استعلام پاسخ ندهد، ادارات ثبت، دفاتر اسناد رسمی مربوط با درج وضعیت فعلی ساختمان در سند، مجاز به تنظیم سند می‌باشند. در خصوص ساختمان‌هایی که قبل از تاریخ تصویب اولین طرح توسعه و عمران شهر و طرح هادی مربوطه احداث شده و اضافه‌بنای جدیدی در آن ایجاد نشده، شهرداری یا دهیاری مکلف است بلامانع بودن تنظیم سند را به واحد استعلام‌کننده، اعلام نماید.

ماده ۶۹- ادارات ثبت اسناد و املاک و حسب مورد دادگاهها موظفند در زمان دریافت تقاضای تفکیک و افراز اراضی واقع در محدوده و حریم شهرها یا روستاها از سوی مالکان، عمل تفکیک یا افراز را بر اساس نقشه‌ای انجام دهند که قبلاً به تأیید شهرداری و یا بنیاد مسکن انقلاب اسلامی رسیده باشد. نقشه‌ای که مالک برای تفکیک یا افراز زمین خود تهیه کرده و جهت تصویب تسلیم شهرداری یا دهیاری نموده و رسید آن را دریافت کرده است، حداکثر ظرف مدت سه‌ماه بررسی و حسب مورد پس از کسر سطوح معابر و سهم شهرداری یا دهیاری مربوط به خدمات عمومی شهری یا روستایی، مطابق ماده (۷۶) این قانون تأیید و کتباً به مالک ابلاغ می‌شود. کلیه اراضی اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از خصوصی، دولتی و موقوفات با حفظ حقوق و مالکیت موقوفات مشمول مقررات این ماده می‌باشند.

ماده ۷۰- بعد از انقضای مهلت مقرر و عدم تعیین تکلیف از سوی شهرداری یا دهیاری، مالک می‌تواند رأساً تقاضای تفکیک یا افراز را به دادگاه تسلیم نماید. دادگاه با رعایت حداکثر نصاب‌های مقرر در ماده (۷۶) این قانون در خصوص معابر و خدمات عمومی شهری یا روستایی با أخذ نظر کمیسیون ماده (۵)، به موضوع رسیدگی و اتخاذ تصمیم می‌نماید. کمیسیون ماده (۵)، باید حداکثر ظرف مدت دوماه به دادگاه مذکور پاسخ دهد. در صورت عدم ارسال پاسخ در مدت فوق، دادگاه با ملاحظه طرح توسعه در چهارچوب ضوابط و مقررات مربوطه به موضوع رسیدگی و رأی مقتضی را صادر می‌نماید. کلیه درآمدهای حاصل از تفکیک و افراز زمین

در محدوده و حریم شهر یا روستا، به حساب شهرداری یا دهیاری محل واریزی شود. مکاتبات مذکور باید به صورت برخط انجام شود و کمیسیون ماده (۵) مکلف است با رعایت ملاحظات امنیتی نقشه‌ها را در سامانه قرار دهد.

ماده ۷۱- در مورد ساختمان‌هایی که قبل از تصویب قانون الحاق شش تبصره به ماده (۱۰۰) قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۶/۶/۸، معامله انجام گرفته و از ید مالک اولیه خارج شده باشد، در صورتی که مورد معامله کل پلاک را شامل نشود، گواهی عدم خلاف یا برگ پایان ساختمان الزامی نبوده و با ثبت و تصریح آن در سند، انجام معامله بلامانع می‌باشد.

ماده ۷۲- در تهیه و تأیید نقشه‌های تفکیکی موضوع این قانون توسط شهرداری‌ها و دهیاری‌ها رعایت حد نصاب‌های تفکیک و ضوابط و مقررات آخرین طرح توسعه مصوب در محدوده شهرها یا روستاها و همچنین رعایت حد نصاب‌ها، ضوابط، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با قوانین، از جمله قوانین زیر الزامی است:

- مواد (۱۴) و (۱۵) قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲
- مواد (۵)، (۶)، (۷) و (۹) قانون منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی، برای امر مسکن، به شرکتهای تعاونی مسکن و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی مصوب ۱۳۸۱/۵/۶
- ماده (۱) قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها، مصوب ۱۳۷۴ و اصلاحات بعدی آن
- قانون جلوگیری از خردشدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی - اقتصادی، مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۲۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام و اصلاحات بعدی آن
- ماده الحاقی (۱۵۶) قانون اصلاح قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و قانون اشتباهات ثبتی و اسناد معارض مصوب ۱۳۳۳ مصوب ۱۳۵۱/۱۰/۱۸ و ماده (۱۵۴) اصلاحی قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن مصوب ۱۳۶۵/۴/۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی
- مواد (۵) و (۶) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲ و اصلاحات بعدی آن
- ماده (۱۶) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ و اصلاحات بعدی آن
- مواد (۴)، (۶) و (۷) قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵
- در مورد اراضی دولتی، مطابق تبصره (۱) ماده (۱۱) قانون زمین شهری، مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ اقدام می‌شود.

ماده ۷۳- اراضی کوچه‌های عمومی و میدان‌ها و پیاده‌روها و خیابان‌ها و به طور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضل آب شهرها و بوستان‌ها و آرامستان‌های عمومی و درخت‌های معابر عمومی واقع در محدوده هر شهر و روستا که مورد استفاده عموم است، ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری و دهیاری است. اراضی مزبور چنانچه موقوفه باشد از شمول حکم این ماده مستثنی است.

ماده ۷۴- ایجاد تأسیسات آبیاری از طرف وزارت نیرو در بستر رودخانه‌ها، واقع در محدوده و حریم شهرها یا روستاها با اطلاع شهرداری بلامانع است. شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها نیز مکلفند برای اجرای هر گونه عملیات عمرانی در بستر رودخانه‌ها قبلاً نظر وزارت نیرو را جلب نمایند.

ماده ۷۵- حراست و صیانت از حریم و بستر رودخانه‌ها و نهرها در محدوده و حریم شهرها و روستاها با رعایت ضوابط اعلامی وزارت نیرو به عهده شهرداری یا دهیاری است. حراست و صیانت از حریم و بستر رودخانه‌ها در

خارج از محدوده و حریم شهرها به عهده وزارت نیرو و حراست و صیانت از بستر نهرها، در خارج از محدوده و حریم شهرها و روستاها حسب مورد به عهده مجمع نظام امور شهرداریها یا دهیاریها در سطح استانی یا شهرستانی است. رودخانه‌های حفاظت‌شده موضوع بند «الف» ماده (۳) و ماده (۱۶) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

ماده ۷۶- در تفکیک اراضی واقع در محدوده و حریم شهر یا روستا با مساحت بیشتر از ۵۰۰ مترمربع متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی و موقوفه با هر نوع کاربری، با مستحذات یا بدون آن که دارای سند مالکیت شش دانگ یا اثبات قضائی مالکیت است، شهرداری یا دهیاری برای تأمین اراضی مورد نیاز جهت معابر عمومی شهر یا روستا یا سرانه فضاهای عمومی یا خدمات شهری یا روستایی که مطابق با طرح های توسعه مصوب ایجاد می‌شود، برای هربار تفکیک، معادل بیست و پنج درصد (۲۵٪) اراضی باقی‌مانده را از مالک دریافت می‌نماید. در مورد املاکی که معابر آنها از قبل تأمین گردیده است و در تفکیک فعلی سهمی بابت اجرای معبر کسر نمی‌شود، قدرالسهم شهرداری یا دهیاری پانزده درصد (۱۵٪) از ارزش روز املاک پس از تفکیک است. شهرداری یا دهیاری مجاز است با توافق مالک قدرالسهم مذکور در این ماده را بر اساس قیمت روز زمین طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری دریافت نماید. اراضی با مساحت پانصد مترمربع و کمتر از شمول این ماده خارج و در زمان تفکیک فقط عوارض تفکیک مصوب شورای اسلامی شهر یا روستا وصول می‌شود.

ماده ۷۷- اراضی حاصل از اجرای ماده فوق‌الذکر و معابر عمومی و اراضی خدماتی که در اثر تفکیک و افزاز و صدور سند مالکیت ایجاد می‌شود، متعلق به شهرداری یا دهیاری است و شهرداری یا دهیاری در قبال آن هیچ وجهی به صاحب ملک پرداخت نمی‌کند. در مورد زمینهای موقوفه رعایت مفاد وقفنامه الزامی است.

فصل چهارم: حریم شهرها و روستاها

ماده ۷۸- شهرداریها و دهیاریها در حریم شهر و روستا مکلف به اجراء و رعایت موارد ذیل می‌باشند:

- ۱- تعیین حدود حریم در طرحهای توسعه شهری و روستایی با توجه به توسعه احتمالی شهر و روستا
- ۲- ضوابط طرحهای شهرسازی برای کلیه اقدامات عمرانی و شهرسازی
- ۳- نظارت بر هرگونه ساخت و ساز و تأسیسات که احداث آنها به موجب طرحها و ضوابط در داخل حریم شهر و روستا مجاز شناخته شده است
- ۴- حفاظت از حریم، نظارت و واپایی آن توسط شهرداریها و دهیاریها
- ۵- قراردادان نقشه جامع حریم و محدوده شهرها و روستاها در تارنمای شهرها و روستاها و به‌روزرسانی آن به گونه‌ای که اولاً کلیه کاربریها در محدوده و حریم برای عموم مردم قابل تشخیص باشد و ثانیاً قابلیت بررسی و تحلیل تغییرات فیزیکی را برای شهروندان فراهم نماید.
- ۶- اعمال قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی توسط عوامل وابسته به شهرداری و سامانه‌های هوشمند و پایش تصویری

ماده ۷۹- به‌منظور تحقق اهداف مدیریت یکپارچه حریم کلانشهرها شامل بررسی و تطبیق فعالیت‌های پیشنهادی با پهنه‌های مجاز به استقرار و پیش‌بینی‌شده در طرح جامع مصوب هر کلانشهر برای استقرار، بر

اساس ضوابط و مقررات طرح مصوب، نحوه حفاظت و حراست از اراضی واقع در حریم و جلوگیری و برخورد با تصرفات و ساخت‌وسازهای غیرمجاز، رفع اختلافات مربوط به حریم بین شهرها و روستاهای واقع در حریم کلانشهرها و بررسی و تصویب دستورالعمل و معیارهای توزیع درآمدهای حریم، کمیسیون حریم کلانشهر که در این قانون به اختصار کمیسیون حریم نامیده می‌شود، متشکل از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱- استاندار و در غیاب وی معاون عمرانی استان (رئیس)

۲- شهردار کلانشهر

۳- دادستان استان یا جانشین وی

۴- رئیس مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های استان

۵- فرمانده نیروی انتظامی استان یا جانشین وی

۶- مدیرکل راه و شهرسازی استان (دبیر)

۷- رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان

۸- مدیرکل حفاظت محیط‌زیست استان

۹- فرمانداران شهرستان‌های مرتبط با حریم شهر

۱۰- مدیرکل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان

۱۱- رئیس شورای اسلامی کلانشهر به عنوان ناظر، به انتخاب و معرفی شورای مربوطه

۱۲- شهرداران یا دهیاران حسب مورد

ماده ۸۰- محل استقرار دبیرخانه کمیسیون حریم در اداره کل راه و شهرسازی استان بوده و جلسات کمیسیون مذکور با حضور اکثریت اعضا رسمیت یافته و تصمیمات آن، با اکثریت مطلق آرا معتبر است.

ماده ۸۱- وظایف کمیسیون حریم عبارت است از:

۱- بررسی و تأیید برنامه جامع حریم کلانشهر و ارائه آن به شورای عالی شهرسازی و معماری ایران برای تصویب

۲- تعیین سیاست‌ها و راهکارهای اجرایی مدیریت حریم کلانشهر

۳- بررسی و اتخاذ تصمیم در خصوص نحوه گسترش محدوده روستاها و شهرهای واقع در حریم کلانشهر

۴- تمهید سازوکار لازم و مناسب برای پایش دائمی حریم و مقابله با هرگونه دست‌اندازی و تجاوز به آن

۵- تنظیم نظام توزیع عادلانه درآمدهای حریم

۶- تسهیل فرایند پایش تغییرات حریم توسط سازمان‌های مردم‌نهاد و یا سایر مجامع تخصصی قانونی ذی‌ربط و جلب مشارکت آنها در حفاظت از حریم

۷- پیش‌بینی مراکز اسکان اضطراری در طرح‌های هادی روستایی در حریم شهرها

۸- سایر وظایف و تکالیفی که به موجب این قانون و سایر مقررات ذی‌ربط، به عهده کمیسیون قرار می‌گیرد.

ماده ۸۲- مصوبات کمیسیون حریم نباید مغایر با مصوبات شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در خصوص حریم شهرها باشد. شورای عالی مذکور موظف است حداکثر یک‌ماه پس از ارسال مصوبات کمیسیون، پاسخ

رسمی خود را اعلام کند و در صورت عدم پاسخ طی مدت مذکور، مصوبات کمیسیون لازم‌الاجرا می‌باشد. در

صورت همپوشانی یا تعارض محدوده و حریم دو کلانشهر، اختلاف راجع به محدوده و حریم هریک از کلانشهرها

در شورای عالی معماری و شهرسازی ایران حل‌وفصل می‌شود و در خصوص اختلاف بین کمیسیون حریم و

شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، مرجع رسیدگی و رفع اختلاف، معاونت حقوقی رئیس‌جمهور است.

ماده ۸۳- شهرها و روستاهای داخل حریم کلانشهرها بدون الزام به رعایت مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش، صرفاً دارای محدوده‌اند، تهیه طرحهای توسعه و تعیین محدوده آنها در چهارچوب سند حریم با رعایت ضوابط و مقررات حاکم بر حریم انجام می‌شود و به‌منظور تضمین دسترسی به فضا و منابع حیاتی مناسب، تأمین نیازهای کلانشهرها و کاهش تأثیرات منفی ناشی از توسعه سریع و بی‌رویه فعالیت‌های سکونتی، اقتصادی و صنعتی و منابع تولید آلاینده‌های زیست‌محیطی در منطقه پیرامونی آن، حریم متناسب کلانشهرها بدون توجه به حریم سایر شهرها و روستاهای پیرامون آن تعیین می‌شود و پس از آن، شهرها و روستاهای واقع در حریم کلانشهر فاقد حریم می‌شوند و مرجع صدور پروانه ساختمانی یا هرگونه بهره‌برداری دیگر در حریم کلانشهر صرفاً شهرداری کلان‌شهر است.

بخش ششم: اجتماعی، فرهنگی و هنری

ماده ۸۴- وظایف شهرداری یا حسب مورد دهیاری در حوزه اجتماعی و فرهنگی و هنری عبارتند از:

- ۱- تهیه پیوست فرهنگی و اجتماعی برای کلیه طرحهای توسعه شهری یا روستایی
- ۲- توانمندسازی و افزایش مشارکت شهروندان و صدور موافقت اصولی و پروانه فعالیت انجمنها و سازمانهای مردم‌نهاد
- ۳- حذف یا کاهش خطر عوامل تهدیدکننده اجتماعی نظیر اعتیاد، مخاطرات زیست محیطی، فقر، بیکاری، فساد، فحشا، اقدامات گروههای متخلف و جنایتکار و سایر عوامل تهدیدکننده سلامت جسمانی و روانی شهروندان و جلوگیری از تکدی‌گری و هدایت متکدیان به انجام کارهای مفید یا معرفی به سازمانهای مردم‌نهاد
- ۴- برنامه‌ریزی به‌منظور کاهش آسیبهای اجتماعی با مشارکت دیگر دستگاهها و نهادهای مربوطه و تشکل‌های غیردولتی به طرق مختلف؛ برقراری گشتهای شناسایی و جذب، تأسیس و اداره مراکز شبانه‌روزی نگهداری موقت یا دائم و ایجاد و اداره آسایشگاهها و مؤسسات درمانی، حمایتی و گرم‌خانه‌ها جهت آسیب‌دیدگان اجتماعی مانند افراد ولگرد، متکدیان، کودکان و زنان خیابانی، معتادان، حاشیه‌نشین‌ها، بی‌خانمان‌ها (کارتن خواب‌ها) و در راه‌ماندگان و زنان، مادران، نوزادان و کودکان بی‌سرپرست یا بدسرپرست، سالمندان یا ازکارافتادگان
- ۵- کمک به افزایش پوشش تحصیلی و توانمندسازی کودکان و نوجوانان واجب‌التعلیم، تا پایان دوره متوسطه و برنامه‌ریزی برای ادامه تحصیل یا مهارت‌آموزی بازماندگان از تحصیل تا سن بیست سالگی با مشارکت و پشتیبانی دستگاهها و نهادهای ذی‌ربط از جمله آموزش و پرورش، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، سازمان بهزیستی کشور، سازمان فنی حرفه‌ای و کمیته امداد امام خمینی (ره) و حمایت و پشتیبانی از سازمانهای مردم‌نهاد مرتبط با موضوع
- ۶- برنامه‌ریزی و مشارکت در ایجاد و اداره مجتمع‌های گردشگری، واحدهای تفریحی، اقامتی و پذیرایی، مجتمع‌های بین‌راهی در حریم شهرها یا روستاها
- ۷- حمایت از توسعه کسب‌وکارهای کوچک و مشاغل خانگی

- ۸- توسعه زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های شهری یا روستایی مناسب‌سازی شده برای بانوان (از قبیل بوستان‌ها، سالن‌های ورزشی و مجتمع‌های اختصاصی بانوان)
- ۹- آموزش شهروندی و افزایش حس تعلق خاطر شهروندان به محیط محلی
- ۱۰- تسهیل اعمال صلاحیت‌ها و تکالیف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در محدوده و حریم شهر یا روستا
- ۱۱- بزرگداشت مفاخر و مشاهیر ملی، دینی و محلی و برنامه‌ریزی برای اجرای یادمان مشاهیر و مفاخر اسلامی، ایرانی در محله‌های مناسب شهر، و ایجاد، حفظ و احیاء آرامگاه آنان
- ۱۲- مدیریت و نظارت در حفظ و احیای آثار تاریخی و اماکن گردشگری در محدوده و حریم شهری یا روستایی، و حفظ و ارتقاء و سیانت از میراث معنوی ناملموس طبق ضوابط مربوط به میراث فرهنگی
- ۱۳- مدیریت ایجاد و نگهداری نمایشگاه‌ها، سینماها، تئاترها و زمینهای بازی و ورزش همگانی
- ۱۴- تسهیل عرضه آثار هنری در کلیه فضاهای عمومی شهری یا روستایی
- ۱۵- ارتقای کیفیت محیط شهری یا روستایی با خلق و نصب آثار هنری در محیط شهری یا روستایی
- ۱۶- مدیریت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

ماده ۸۵- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، مدیریت اجرای خدمات اجتماعی، فرهنگی، هنری، ورزشی و تفریحی در محدوده و حریم شهر یا روستا بر عهده شهرداری یا دهیاری است. اختیارات سیاست‌گذاری، وضع استانداردهای ملی، صدور شناسه ملی بر عهده دستگاههای ذی‌ربط ملی است.

ماده ۸۶- شهرداری یا دهیاری مکلف است برنامه‌های پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی را تهیه و پس از تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا اجرا نماید. ادارات و سازمان‌های ذی‌ربط موظفند ضمن همکاری، نتایج حاصل از مطالعات و پژوهش‌های خود را در این زمینه در اختیار شهرداری یا دهیاری قرار دهند. دستورالعمل برنامه مذکور توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود.

ماده ۸۷- شهرداری یا دهیاری مکلف است در چهارچوب قوانین، مقررات و استانداردهای ذی‌ربط نسبت به اعطای مجوز لازم برای تأسیس و اداره انواع مراکز مشاوره، از طریق بخش خصوصی اقدام نماید. دستورالعمل نحوه اجرای این ماده توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها در سطح ملی تهیه و توسط شورای عالی استان‌ها تصویب می‌شود.

ماده ۸۸- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون احداث و تجهیز و اداره ورزشگاهها، اردوگاهها، دریابارها و میدان‌ها و مراکز اسکی و سایر مراکز ورزشی تابع وزارت ورزش و جوانان به عهده شهرداری و حسب مورد دهیاری است، شهرداری یا دهیاری موظف است نسبت به توسعه ورزش همگانی از طرق مختلف، از جمله ایجاد، توسعه و نگهداری مجموعه‌های ورزشی، تفریحی و فرهنگی و بسط مشارکت‌های مردمی در حوزه تربیت بدنی اقدام نماید.

ماده ۸۹- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون مدیریت نمایشگاههای بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران به عهده شهرداری است و ساختمان‌ها، اموال و نیروی انسانی نمایشگاههای بین‌المللی در اختیار شهرداری‌ها قرار می‌گیرد.

بخش هفتم: حمل و نقل و ترافیک

ماده ۹۰- وظایف شهرداری یا دهیاری حسب مورد در حوزه حمل و نقل و ترافیک عبارت اند از:

- ۱- مدیریت و نظارت یکپارچه حمل و نقل بار و مسافر با همه شیوه‌ها در محدوده و حریم شهر یا روستا
- ۲- تهیه و بهنگام‌سازی طرح جامع حمل و نقل و ترافیک محلی (با رویکرد مجموعه شهری در کلانشهرها)
- ۳- اطلاع‌رسانی، افزایش آگاهی و ارتقای فرهنگ عمومی و حقوق و تکالیف شهروندی در زمینه حمل و نقل و ترافیک محلی
- ۴- مطالعه و اجرای طرح‌های منجر به ارتقای ایمنی تردد، و پایش میزان اثربخشی آنها
- ۵- مدیریت توقفگاه‌های حاشیه‌ای، ساخت، توسعه و بهره‌برداری از توقفگاه‌های عمومی و صدور مجوزهای لازم
- ۶- مناسب‌سازی سامانه‌های حمل و نقل عمومی، معابر، فضاها و اماکن شهری یا روستایی و کلیه تسهیلات ترافیکی به منظور تردد ایمن و آسان سالمندان، اشخاص کم‌توان حسی - حرکتی و دارای معلولیت
- ۷- فراهم کردن زیرساخت‌های لازم و توسعه و بهبود شبکه معابر، پیاده‌راه‌ها و تسهیلات ترافیکی مورد نیاز برای تردد ایمن شهروندان و گسترش استفاده از حمل و نقل پاک
- ۸- مدیریت تهیه، نصب و نگهداری علائم افقی و عمودی و معرفی معابر و اماکن اعم از خدماتی، فرهنگی و تاریخی
- ۹- مدیریت ساخت، بهره‌برداری و صدور مجوزهای لازم مراکز معاینه فنی خودروهای سبک و مراکز آزمون مخازن گاز مایع و نظارت بر آنها
- ۱۰- صدور مجوز تأسیس مؤسسات و شرکت‌های حمل و نقل بار و مسافر درون‌شهری و روستایی، و نظارت بر عملکرد آنها در حریم و محدود شهر و روستا
- ۱۱- مدیریت ایجاد، توسعه و بهره‌برداری از فناوری‌های نوین و سامانه‌های هوشمند حمل و نقل و ترافیک
- ۱۲- تهیه و به‌روزرسانی کلیه طرح‌ها و برنامه‌های مرتبط با توسعه پایدار حمل و نقل و بهبود تردد
- ۱۳- مدیریت احداث، توسعه، نگهداشت و بهسازی شبکه معابر عمومی، زیرساخت‌های مورد نیاز و مرتبط با حمل و نقل شهری یا روستایی و تأسیسات مرتبط با حمل و نقل و ترافیک از جمله کوچه‌ها، خیابان‌ها، میدان‌ها، زیرگذرها، بزرگراه‌ها، پل‌ها، تونل‌ها، سامانه‌های حمل و نقل عمومی بار و مسافر، سامانه‌های هوشمند حمل و نقل و ترافیک، و کلیه تسهیلات ترافیکی
- ۱۴- مدیریت امور ترافیکی و عبور و مرور شهری یا روستایی و اعمال قانون و مقررات از طریق مأموران ذی ربط
- ۱۵- مکان‌یابی زیرساخت‌های شهری یا روستایی و تأسیسات مربوط به حمل و نقل و ترافیک و بررسی انطباق موقعیت آنها با ضوابط معماری و شهرسازی با رعایت ملاحظات و الزامات پدافند غیرعامل
- ۱۶- مدیریت ساخت، توسعه، بهره‌برداری، نگهداری و صدور مجوز ایجاد پایانه‌های مسافری و باری درون و برون‌شهری یا روستایی
- ۱۷- امور مرتبط با نگهداری و نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی شهری یا روستایی
- ۱۸- اتخاذ تدابیر لازم جهت کاهش آلاینده‌های آب و هوایی و صوتی ناشی از حمل و نقل و ترافیک بر اساس فهرست انتشار منابع آلاینده‌ها و ممانعت از ادامه فعالیت منابع آلاینده ساکن و متحرک

- ۱۹- برنامه‌ریزی، مطالعه و انجام طرحهای منجر به مدیریت عرضه و تقاضای سفر و اصلاح الگوی سفرها
- ۲۰- برنامه‌ریزی، مطالعه و اجرای طرحهای منجر به کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی و جایگزینی آن با انواع سوختهای با حداقل آلودگی
- ۲۱- برنامه‌ریزی و صدور مجوز ایجاد و نظارت بر جایگاههای سوخت‌رسانی به وسایل نقلیه با رعایت الزامات پدافند غیرعامل
- ۲۲- پیاده‌سازی نظام جامع و یکپارچه اطلاعات و مدیریت سوانح و تخلفات رانندگی در محدوده و حریم شهر یا روستا، و پایش شاخصهای مرتبط با ایمنی به طور سالانه بر اساس شیوه‌نامه پیشنهادی مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی و تصویب شورای عالی استان‌ها
- ۲۳- توسعه حمل و نقل عمومی شهر و روستا به منظور تأمین نیازهای دسترسی و جابه‌جایی بار و مسافر
- ۲۴- ایجاد، توسعه و بهره‌برداری از سامانه‌های انبوه‌بر، از جمله سامانه‌های ریلی
- ۲۵- تهیه و پیشنهاد میزان سرانه پارکینگ اختصاصی و عمومی در نواحی و مناطق مختلف شهر یا روستا جهت کاربری‌های مختلف و نیز، ضوابط مربوط به نحوه احداث پارکینگ‌ها و توقفگاههای عمومی و اختصاصی عادی و مکانیزه، و بهره‌برداری از آنها با در نظرگیری طرحهای توسعه شهری و روستایی و ارائه به مراجع ذی ربط برای تصویب
- ۲۶- بررسی و تصویب طرحهای ترافیکی ایمنی کارگاهی و دسترسی مسیر کلیه عملیات عمرانی واقع در معابر شهری یا روستایی
- ۲۷- انجام وظایف مندرج در ماده (۳۱) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی مصوب ۴ / ۱۲ / ۱۳۹۸
- ۲۸- شماره‌گذاری و تغییر شماره و اسقاط با تغییرات در مشخصات وسایل نقلیه
- ماده ۹۱-** به منظور اعمال مدیریت واحد در زمینه امور حمل و نقل و ترافیک و نیز ساماندهی سفرهای درون شهری، ارتقای بهره‌وری سامانه‌های حمل و نقل و بهینه‌سازی عرضه خدمات، کلیه امور مدیریتی انتظام و ایمنی حمل و نقل و اعمال قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی و امور وسایل نقلیه همراه با نیروی انسانی و تجهیزات و ساختار، از ناجا منتزع و به شهرداری منتقل می‌شود، شورای حمل و نقل و ترافیک شهر به ریاست شهردار و عضویت فرماندار، رئیس راهنمایی و رانندگی، نماینده سازمان محیط‌زیست و یک نفر از اعضای شورای اسلامی شهر با معرفی شورا و معاون حمل و نقل و ترافیک شهردار به‌عنوان دبیر با وظایف و اختیارات زیر تشکیل می‌شود. صلاحیت‌ها و اختیارات شورای عالی ترافیک یا شورای عالی حمل و نقل نیز منحصر به سیاست‌گذاری و وضع استانداردهای ترافیک یا حمل و نقل است:
- ۱- بررسی و تصویب طرحهای تفصیلی حمل و نقل و ترافیک شهر در چهارچوب «طرح جامع حمل و نقل و ترافیک» مصوب هر شهر و کلیه طرحها و برنامه‌های مرتبط با توسعه و بهبود امور حمل و نقل و ترافیک و تصمیم‌گیری در خصوص نحوه اجرای آنها و ایفای نقش مؤثر در تهیه و بررسی طرح جامع و تفصیلی
  - ۲- اتخاذ تصمیم در خصوص نحوه اداره و انجام امور راهنمایی و رانندگی شهر در چهارچوب وظایف قانونی هریک از نهادها و دستگاههای ذی‌ربط و تمهیدات لازم برای اعمال قوانین حمل و نقل و ترافیک
  - ۳- تصمیم‌گیری در خصوص اعمال محدودیت در تردد خودروها در محدوده‌هایی خاص از شهر بر مبنای متغیرهای مختلف ترافیکی از قبیل متغیرهای زمانی، مکانی، نوع و تعداد خودروها

- ۴- تعیین ساعات شروع و خاتمه کار دستگاههای دولتی و غیردولتی، کارخانجات، مراکز عمده جاذب سفر، مراکز تهیه و توزیع کالا و خدمات، مدارس و دانشگاهها و نیز نیروهای نظامی و انتظامی با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران
- ۵- تصمیم‌گیری در خصوص مقابله با آلودگی هوا و آلودگی صوتی در شهر و اتخاذ کلیه تدابیر لازم در مواقع اضطراری آلودگی هوا
- ۶- تصمیم‌گیری در خصوص نحوه مدیریت و نظارت بر حمل و نقل بار و مسافر در محدوده و حریم شهرهای بالای دویست هزار نفر جمعیت و هرگونه اتخاذ تصمیم راجع به سامانه‌های حمل و نقل همگانی و شبه‌همگانی و نحوه عملکرد آنها
- ۷- تصویب سرانه پارکینگ اختصاصی و عمومی در نواحی و مناطق مختلف شهر جهت کاربری‌های مختلف و نیز تصویب دستورالعمل مربوط به نحوه احداث پارکینگ‌ها و توقفگاههای عمومی و اختصاصی و بهره‌برداری از آنها
- ۸- شناسایی و تشخیص مراکز نامناسب جاذب سفر و مراکز تهیه و توزیع کالا و خدمات و تصمیم‌گیری در خصوص نحوه فعالیت و انجام کار توسط این مراکز و انتقال آنها به نقاط جدید بر اساس طرحهای جامع شهری و طرح جامع حمل و نقل و ترافیک هر شهر
- ۹- بررسی اعتبارات پیشنهادی مورد نیاز شهرداری جهت مدیریت امور حمل و نقل و ترافیک از محل بودجه عمومی و ارائه به دولت به منظور درج در بودجه سالانه
- ۱۰- پیشنهاد برقراری انواع عوارض حمل و نقل به شورای اسلامی شهر جهت تصویب
- ۱۱- مدیریت تقاضا و عرضه خدمات سفرهای درون‌شهری و اصلاح الگوی سفرها
- ۱۲- تعیین مناطق حادثه‌خیز معابر شهری و چگونگی جلوگیری از تصادفات و ورود خسارات مالی و جانی به اشخاص
- ۱۳- اتخاذ تدابیر لازم جهت خروج اضطراری شهروندان و پیش‌بینی مسیرهای امن تخلیه جمعیت
- ۱۴- نظارت بر حمل و نقل، ذخیره‌سازی و فروش مواد خطرناک در سطح شهر
- ماده ۹۲-** شهرداری‌ها و دهیاری‌های دارای راه‌آهن شهری یا روستایی در زمینه احداث، نگهداری و بهره‌برداری از مبدأ تا مقصد مشمول ماده (۱۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵ و اصلاحات بعدی آن نمی‌باشند. چگونگی تعامل شهرداری‌ها و دهیاری‌های مذکور حسب مورد بر عهده دبیر مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح شهرستانی، استانی یا ملی است.
- ماده ۹۳-** شهرداری یا حسب مورد دهیاری موظف است طرح جامع حمل و نقل و ترافیک شهر یا روستا را در چهارچوب سیاست‌های دولت و برنامه‌های مربوط مشتمل بر برنامه‌های مورد نیاز از جمله برنامه‌های ذیل توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطوح شهرستانی و استانی ظرف مدت یک‌سال تهیه کند و برای تصویب به شورای اسلامی شهر و روستا تقدیم کند.
- ۱- برنامه جامع ایجاد، توسعه و اصلاح شبکه معابر شهری با تأکید سلسله‌مراتبی (از سطح محلی تا شریانی)
- ۲- برنامه جامع توسعه حمل و نقل همگانی
- ۳- برنامه جامع ساماندهی و مدیریت بار شهری یا روستایی

- ۴- برنامه جامع توسعه و ایجاد توقفگاه، پارکسوار و پایانه‌های حمل و نقل درون‌شهری و برون‌شهری بار و مسافر
- ۵- برنامه جامع مدیریت تقاضای سفر
- ۶- برنامه جامع توسعه حمل و نقل پاک
- ۷- برنامه جامع ارتقای ایمنی تردد شهری یا روستایی
- ۸- برنامه جامع توسعه و بهبود استفاده از سامانه‌های هوشمند حمل و نقل و ترافیک
- ۹- برنامه جامع حفظ و بهبود محیط زیست شهری یا روستایی از دیدگاه حمل و نقل و ترافیک
- ۱۰- برنامه جامع آموزش، اطلاع‌رسانی، افزایش آگاهی و ارتقای فرهنگ عمومی، حقوق و تکالیف شهروندی در زمینه حمل و نقل و ترافیک شهری یا روستایی
- ۱۱- برنامه جامع مکان‌یابی خطوط اضطرار و جانمایی نقاط امداد رسانی، از جمله امداد هوایی
- ۱۲- برنامه جامع ایجاد، توسعه و بهبود پدافند غیرعامل در حمل و نقل شهری یا روستایی
- ۱۳- برنامه جامع توسعه پیاده‌روی و پیاده‌راهها و مناسب‌سازی شبکه و ناوگان برای توان‌یابان
- ۱۴- برنامه جامع یکپارچگی حمل و نقل درون شهری و برون شهری (سخت افزاری و نرم افزاری) با رعایت ملاحظات و الزامات پدافند غیرعامل

ماده ۹۴- ارائه مطالعات امکان‌سنجی و عارضه‌سنجی ترافیکی برای ساخت و سازهای مهم شهری یا روستایی به منظور لحاظ نمودن پیامد آن بر ترافیک و معابر شهری و تأمین توقفگاه مورد نیاز توسط متقاضی الزامی است. نحوه انجام مطالعات و حدود ساخت‌وسازهای مذکور بر اساس شیوه‌نامه‌ای است که ظرف مدت شش‌ماه پس از ابلاغ این قانون، با همکاری مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی و شورای عالی استان‌ها تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۹۵- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، در تغییر کاربری زمین در محدوده و حریم شهر یا روستا و تعیین تراکم آن و در تهیه، بازنگری و بهنگام‌سازی طرحهای توسعه شهری یا روستایی، رعایت و لحاظ نیاز طرحها و پروژه‌های مصوب در زمینه حمل و نقل شهری یا روستایی الزامی است.

بخش هشتم: خدمات شهری

ماده ۹۶- وظایف شهرداری و حسب مورد دهیاری در محدوده و حریم شهر و روستا در حوزه خدمات شهری و روستایی عبارتند از:

- ۱- مدیریت توزیع گاز، برق، آب شرب شهری و روستایی، جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب و نظارت بر ارائه خدمات ارتباطاتی
- ۲- مدیریت اجرائی پسماندهای عادی از قبیل برنامه‌ریزی، ساماندهی، مراقبت و عملیات اجرائی مربوط به کاهش تولید، تفکیک از مبدأ، نظافت عمومی، انباشت و جمع‌آوری و حمل و نقل پسماندها و دفع آنها، پردازش مکانیکی و بیولوژیکی، بازیافت مواد و انرژی،
- ۳- مدیریت، مرمت، لایروبی، بهسازی مستمر نهرها، مسیل‌ها، قنوات، آبراهها، رودخانه‌ها، محیط اطراف رودخانه‌ها و نهرهای شهری و روستایی و روددره‌ها

- ۴- اجرای ضوابط و استانداردهای آدرس‌دهی معابر شهری و روستایی
- ۵- جلوگیری از سد معابر و استفاده غیرمجاز از معابر عمومی و رفع آن
- ۶- مدیریت ایجاد و نگهداری سرویس بهداشتی عمومی در سطح شهر یا روستا و نظارت بر آنها
- ۷- مدیریت ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم به منظور راهبری و نظارت بر عرضه محصولات، خدمات و مایحتاج مصرفی خانوار در مراکز و بازارهای تحت نظر شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها
- ۸- تعیین محل‌های مناسب جهت استقرار کارجویان مشاغل عمومی و موقت
- ۹- مدیریت بر ایجاد و توسعه مراکز عرضه دام و پرندگان، با رعایت مقررات، ضوابط و استانداردهای بهداشتی و زیست‌محیطی و پدافند زیستی
- ۱۰- تأمین امنیت شهروندان از طریق رفع خطرات ناشی از ابنیه، دیوارهای شکسته و خطرناک، گودال‌ها و چاه‌های واقع در معابر، اشیاء موجود در بالکن‌ها و نماهای عمومی ساختمان‌ها، و پاسخ‌گویی و جبران در صورت وقوع خسارت
- ۱۱- ارائه خدمات ایمنی و آتش‌نشانی، از جمله نجات جان انسان‌ها، مهار و اطفاء حریق، حفاظت از ثروت‌های ملی در مقابله با آتش‌سوزی و عوارض و سوانح ناشی از آن و برنامه‌ریزی در خصوص ارائه آموزش‌های ایمنی شهروندی و بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی در این زمینه
- ۱۲- نظارت و واپایی بر تحقق شرایط ایمنی ساختمان‌ها و استانداردهای تجهیزاتی ساختمان‌ها در مقابل سوانح گوناگون مانند زلزله، آتش‌سوزی، برق‌گرفتگی، سیل و حوادث و تهدیدات شیمیایی، پرتوی و رایانیکی (سایبری)، میکروبی و زیستی
- ۱۳- مدیریت ایجاد، توسعه و تجهیز آرامستان شامل مکان‌های تغسیل، تکفین و تدفین درگذشتگان با رعایت ضوابط دینی و مذهبی و بهداشتی، و نظارت بر حسن اجرای آنها
- ۱۴- مدیریت تهیه و نصب تابلو و پلاک شناسایی اماکن، معابر، راه‌ها، نشانی‌ها و اماکن تاریخی و گردشگری
- ۱۵- مدیریت ایجاد و توسعه تأسیسات و صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات و فرآورده‌های کشاورزی از قبیل واحدهای بسته‌بندی سبزیجات و میوه‌جات، سردخانه و انبارهای سرد نگهداری محصولات کشاورزی
- ۱۶- امور اداری و خدماتی مدارس
- ۱۷- نظارت و مراقبت در صحت اوزان و مقیاس‌ها
- ۱۸- صدور موافقت اصولی و پروانه بهره‌برداری بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های بهداشت و درمان و بهزیستی و تجهیز و صدور مجوز خرید ملزومات آنها، با رعایت استانداردها، ضوابط و سیاست‌های وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
- ماده ۹۷-** مدیریت ایجاد، توسعه و بهره‌برداری از تأسیسات مربوط به توزیع آب شهری و روستایی و جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب و حفاظت از تأسیسات مذکور در حریم و محدوده شهر یا روستا به عهده شهرداری یا دهیاری است. برای انجام وظایف و تکالیف مقرر در این ماده سهام دولت در شرکتهای آب و فاضلاب موضوع قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۱/۱۰/۱۳۶۹ و اصلاحات بعدی آن و نیز قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب روستایی مصوب ۱۲/۹/۱۳۷۴ با اصلاحات بعدی به نسبت آخرین سرشماری رسمی جمعیت به هر شهرداری یا روستایی واگذار می‌شود. مسؤولیت تقسیم‌داری و دیون

شرکتهای واگذار شده بین شهرستانها، شهرها و روستاها طبق ضوابط این قانون حسب مورد بر عهده دبیر مجمع نظام امور شهرداریها و دهیاریها در سطح استانی یا شهرستانی است.

ماده ۹۸- هزینههای اشتراک انشعاب، نرخ آب مشروب و هزینههای جمع‌آوری و دفع فاضلاب شهرها یا روستاها با احتساب هزینههای تأمین آب، بهره‌برداری و استهلاک و سایر عوامل مؤثر با رویکرد توسعه پایدار و صیانت از منابع آبی، پس از تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا از مصرف‌کنندگان وصول می‌شود.

ماده ۹۹- تهیه و اجرای طرحهای تأمین آب و آبرسانی تا حریم شهر یا روستا همچنان به عهده وزارت نیرو است.

ماده ۱۰۰- حراست و صیانت از حریم و بستر رودخانه‌ها و نهرها در محدوده و حریم شهرها یا روستاها با رعایت ضوابط اعلامی وزارت نیرو به عهده شهرداری یا دهیاری است. حراست و صیانت از حریم و بستر رودخانه‌ها در خارج از محدوده و حریم شهرها و روستاها به عهده وزارت نیرو، و حراست و صیانت از بستر رودخانه‌ها و نهرها، در خارج از محدوده و حریم شهرها و روستاها حسب مورد به عهده دبیر مجمع نظام امور شهرداریها یا دهیاریها در سطح استانی یا شهرستانی است. رودخانه‌های واقع در مناطق حفاظت‌شده موضوع بند «الف» ماده (۳) و ماده (۱۶) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست از شمول این ماده مستثنی است.

ماده ۱۰۱- ساخت، توسعه، تعمیر، نگهداری، بهره‌برداری، راهبری و مدیریت تأسیسات توزیع برق فشار متوسط و فشار ضعیف در محدوده و حریم شهرها و روستاها به شهرداریها و دهیاریها واگذار می‌شود. شرکتهای توزیع برق استانی و شهرستانی واگذار شده، و تمامی دارایی‌ها، حقوق، بدهیها، اختیارات، تعهدات و حقوق عمومی شرکتهای توزیع برق استانی و شهرستانی (موضوع قانون استقلال شرکتهای توزیع نیروی برق در استانها، مصوب ۱۲ / ۵ / ۱۳۸۴) به نسبت آخرین سرشماری رسمی جمعیت، به هر شهرداری یا دهیاری واگذار می‌شود. تقسیم دارایی و دیون شرکتهای واگذار شده بین شهرداریها و دهیاریها طبق ضوابط این قانون حسب مورد بر عهده دبیر مجمع نظام امور شهرداریها و دهیاریها استان یا شهرستان است.

ماده ۱۰۲- هزینههای اشتراک انشعاب و نرخ برق مصرفی با احتساب هزینههای تأمین برق، بهره‌برداری، استهلاک و سایر عوامل مؤثر پس از تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا از مصرف‌کنندگان وصول می‌شود.

ماده ۱۰۳- شهرداریها یا دهیاریها می‌توانند برق مصرفی شهرها یا روستاهای محدوده مدیریت خود را از حریم شهر یا روستا از شبکه ملی انتقال برق، یا از طریق اعطای مجوز تأسیس یا تأسیس و اداره نیروگاههای محلی یا برق پاک خانگی در محدوده و حریم شهر یا روستا تأمین کنند.

ماده ۱۰۴- ساخت، توسعه، تعمیر، نگهداری، بهره‌برداری، راهبری و مدیریت تأسیسات توزیع گاز و سوخت مایع در محدوده و حریم شهرها و روستاها به شهرداریها و دهیاریها واگذار می‌شود. شرکتهای توزیع گاز استانی و شهرستانی واگذار، و تمامی دارایی‌ها، حقوق، بدهیها، اختیارات، تعهدات و حقوق عمومی شرکتهای توزیع گاز استانی و شهرستانی به نسبت آخرین سرشماری رسمی جمعیت، به هر شهرداری یا دهیاری واگذار می‌شود. مسئولیت تقسیم دارایی و دیون شرکتهای واگذار شده بین شهرستانها، شهرها و روستاها طبق ضوابط این قانون حسب مورد بر عهده دبیر مجمع نظام امور شهرداریها و دهیاریها در سطح استانی یا شهرستانی است.

ماده ۱۰۵- هزینه‌های اشتراک انشعاب و نرخ گاز مصرفی با احتساب هزینه‌های تأمین گاز، بهره‌برداری، استهلاک و سایر عوامل مؤثر پس از تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا از مصرف‌کنندگان وصول می‌شود. شرکت ملی گاز ایران موظف به تأمین گاز مصرفی شهرها و روستاها تا حریم شهر یا روستا است.

ماده ۱۰۶- برنامه‌ریزی و صدور مجوز ایجاد و نظارت بر جایگاه‌های سوخت‌رسانی به وسایل نقلیه در محدوده و حریم شهر یا روستا در چهارچوب طرح‌های توسعه شهری بر عهده‌ی شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها می‌باشد.

ماده ۱۰۷- وظایف زیر در راستای تأمین بهداشت عمومی و ارتقای سطح آن، از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، موضوع بند (۲) ماده (۱) قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۳/۳/۱۳۶۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن، منتزع، و با رعایت ضوابط و استانداردهای ابلاغی آن وزارتخانه به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها واگذار می‌شود:

۱- تأمین بهداشت محیط و اماکن عمومی اعم از آموزشی، فرهنگی و تربیتی

۲- واپایی و نظارت بهداشتی بر سموم، مواد شیمیایی و آفات

۳- واپایی و نظارت بهداشتی بر تولید، توزیع و عرضه مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی

۴- مدیریت ایجاد و ساماندهی مراکز ترک اعتیاد و درمانگاه‌های سرپایی

۵- آموزش بهداشت عمومی

۶- تأمین بهداشت خانواده

۷- تأمین بهداشت کار و شاغلان

ماده ۱۰۸- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون اداره فرودگاه‌های مسافری به جز در امور امنیتی و انتظامی به عهده شهرداری‌هاست، سیاست‌گذاری و نظارت عالی بر فرودگاه‌ها کماکان برعهده وزارت راه و شهرسازی است.

ماده ۱۰۹- شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موظف به تأسیس مراکز پایش باقی‌مانده آلاینده‌های شیمیایی در محصولات کشاورزی و دامی از قبیل فلزات سنگین، سموم و آفتکش‌ها، کودهای شیمیایی، آنتی‌بیوتیک‌ها و غیره درمیادین میوه و تره‌بار و مراکز توزیع عمده محصولات و فرآورده‌های کشاورزی‌اند و از کلیه محصولات ورودی نمونه‌گیری می‌کنند. ضوابط و استانداردهای سنجش آلاینده‌گی‌ها از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان ملی استاندارد و سازمان دامپزشکی کشور وضع می‌شود. تعرفه‌ها و شیوه‌نامه اجرائی آزمایش‌ها از سوی شوراهای شهر و روستا وضع می‌شود. در صورت وجود امکانات باید این گونه مراکز توسط بخش خصوصی تأسیس و اداره شوند.

ماده ۱۱۰- نرخ محصولات و فرآورده‌های کشاورزی، دامی و مایحتاج مصرفی خانوار در میادین و بازارهای تحت پوشش شهرداری در کمیته نرخ‌گذاری، متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و صنعت، معدن و تجارت و شهرداری تعیین و توسط شهرداری به بهره‌برداران غرف اعلام می‌گردد و نظارت بر کیفیت محصولات و تولیدات ارائه‌شده و همچنین رعایت قیمت مصوب کمیته نرخ‌گذاری بر عهده شهرداری یا دهیاری است.

ماده ۱۱۱- شهرداری یا دهیاری با تصویب شورای اسلامی شهر یا روستا، تسهیلات و مشوق‌های لازم را جهت عرضه محصولات طبیعی (ارگانیک) تولید داخل، در مراکز و بازارهای تحت پوشش، در اختیار تولیدکنندگان و تأمین‌کنندگان محصولات کشاورزی طبیعی (ارگانیک) قرار می‌دهد.

ماده ۱۱۲- سد معابر عمومی و اشغال پیاده‌روها و استفاده غیرمجاز از آنها و نیز اماکنی از قبیل میدان‌ها، پارکها، بوستان‌ها و باغهای عمومی، قطار شهری (مترو) و ایستگاههای قطار شهری (مترو) و سایر عرصه‌هایی که در محدوده و حریم شهر و حسب مورد محدوده روستا واقع و عنوان املاک و اموال عمومی متعلق به شهر و روستا دارد، ممنوع است. شهرداری و دهیاری مکلفند با استفاده از مأمورین در اختیار و با حفظ مالکیت اموال مرتکبین سد معبر و تنظیم صورتمجلس از سد معابر موضوع این ماده جلوگیری و یا نسبت به جمع‌آوری موانع موجود و آزاد نمودن معابر و اماکن مذکور، اقدام کنند. در صورتی که متخلف یا متخلفان در مقابل مأموران شهرداری یا دهیاری مقاومت و تمرد نمایند و یا به ادامه تخلف خود اصرار داشته باشند اعمال آنان حسب مورد مشمول حکم مواد (۶۰۷) و (۶۹۰) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم) تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ بوده و نیروی انتظامی با اعمال این قبیل افراد به مثابه جرم مشهود برخورد می‌کند. شیوه‌نامه اجرائی این ماده ظرف شش‌ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن قانون توسط شورای عالی استان‌ها تهیه و ابلاغ می‌شود.

ماده ۱۱۳- مدیریت اجرائی پسماندهای عادی شهری یا روستایی از مرحله جمع‌آوری تا مرحله دفع یا فرآوری پسماند در محدوده و حریم شهر یا روستا به عهده شهرداری یا دهیاری است.

ماده ۱۱۴- چنانچه هر شخص حقیقی یا حقوقی برخلاف مقررات قانون مدیریت پسماند و آیین‌نامه اجرائی آن، نسبت به نگهداری، مخلوط کردن، حمل و نقل، خرید و فروش، دفع و تخلیه غیرمجاز هر نوع پسماند و نخاله‌های ساختمانی در محدوده و حریم شهر یا روستا اقدام نماید، علاوه بر اعمال مجازات‌های مقرر در قانون مدیریت پسماند مکلف به جبران خسارت وارده به شهر یا روستا طبق قواعد مسؤولیت مدنی است.

ماده ۱۱۵- شهرداری و دهیاری موظف است نسبت به شناسایی و نظارت بر اماکن و محلهای نگهداری، عرضه و خرید و فروش حیوانات وحشی اقدام کند و از فعالیت کسانی که به صورت غیرمجاز و برخلاف مقررات و ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست، مبادرت به نگهداری و خرید و فروش حیوانات مذکور می‌کنند، جلوگیری نماید.

ماده ۱۱۶- شهرداری و دهیاری مکلف است برای حفظ شهر و روستا از خطر سیل و حریق و همچنین دفع و رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته واقع در معابر عمومی و کوچه‌ها و اماکن عمومی و خصوصی، پرکردن و پوشاندن چاهها و چاله‌های واقع در معابر و نیز خطرات ناشی از سقوط اشیاء موجود در بالکن‌ها و روی دیوارهای مشرف و مجاور معابر عمومی، مزاحمت دودکش‌ها و ناودان ساختمان‌ها، دفع فاضلاب در معابر و همچنین رفع آلودگی محیطی زمین یا بناهای مخروبه و متروکه و یا نیمه‌تمام اقدام نماید. در کلیه موارد مذکور، شهرداری به مالکان یا صاحبان اماکن یا صاحبان ادوات منصوب، اخطار می‌دهد تا نسبت به رفع خطر در مهلت مناسب اقدام نمایند. در صورتی که اخطار شهرداری در مهلت معین به موقع اجراء گذاشته نشود، شهرداری راساً به وسیله مأموران خود اقدام به رفع خطر یا مزاحمت می‌نماید و هزینه صرف‌شده را به اضافه بیست درصد (۲۰٪) به‌عنوان خسارت از مستنکف دریافت می‌کند.

ماده ۱۱۷- اطلاع‌رسانی کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی عرضه‌کننده کالا و خدمات با نوشتن هر نوع مطلبی یا الصاق هر نوشته‌ای بر روی دیوارهای شهر یا روستا، کف خیابان و تأسیسات شهری و روستایی، نمای ساختمان، در و پنجره و دیوار املاک و منازل و هر محل و فضایی که در مرئی و منظر عموم باشد و نیز نصب

هر نوع پلاکارد، تابلو و بیلبورد تبلیغاتی در مکانهای مذکور، اصولاً ممنوع است، مگر در مواردی که طبق ضوابط نظام جامع تبلیغات شهری و روستایی دارای پروانه باشد. ضوابط مربوط به تابلو، آگهی یا نوشته قابل نصب در هر مکانی در پروانه مربوطه قید می‌شود. تخلف از ضوابط نظام جامع تبلیغات مستوجب جزای نقدی درجه هشت و پاک‌سازی محل و در صورت تکرار علاوه بر پاک‌سازی محل، مستوجب جزای نقدی درجه هفت است. در صورت استمرار تخلف، شهرداری یا دهیاری صلاحیت اقدام طبق بند (۱) جدول موضوع ماده (۵۷) این قانون و دریافت هزینه‌های آن را طبق صدر ماده مذکور دارد. نظام جامع تبلیغات شهری و روستایی به پیشنهاد مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی، توسط شورای عالی استان‌ها به تصویب می‌رسد.

ماده ۱۱۸- وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکتهای دولتی و غیردولتی و نیروهای نظامی و انتظامی موظفند حداقل شش ماه قبل از هرگونه اقدام عمرانی، شهرداری یا دهیاری را از اجرای طرحهای خود مطلع کنند. این دستگاهها موظفند در فعالیتهای عمرانی واقع در محدوده و حریم شهر یا روستا طرحهای توسعه را رعایت نمایند و موافقت کتبی شهرداری یا دهیاری را در این خصوص اخذ کنند. دستگاه اقدام‌کننده مکلف است هرگونه خرابی یا زبانی را که در اثر اقدامات مزبور به آسفالت یا ساختمان معابر عمومی وارد می‌آید، در مدت مناسبی که با نظر شهرداری یا دهیاری تعیین می‌شود، ترمیم کند؛ در غیر این صورت، شهرداری یا دهیاری خرابی را ترمیم کرده و به حال اول در می‌آورد و هزینه تمام‌شده را به اضافه بیست درصد (۲۰٪) آن از طریق اجرای ثبت اسناد وصول می‌نماید. مفاد این ماده نافی حکم ماده (۵۷) این قانون در خصوص اخذ پروانه نیست.

ماده ۱۱۹- مالک یا مالکان یا اشخاص ذی‌نفع واقع در محدوده شهر یا روستا و در اراضی و ابنیه مخروبه، ناتمام، غیرمتناسب با وضع محل یا مغایر با استانداردهای آلودگی بصری که به پاکیزگی و زیبایی نما یا منظر شهر یا روستا لطمه می‌زند، مکلف به ترمیم وضعیت هستند. شهرداری باید به مالک، مالکان یا اشخاص ذی‌نفع اخطار کند که ظرف مدت دوماه نسبت به پاک‌سازی، ایجاد نرده یا دیوار، مرمت محل و بنا یا هر اقدام مناسبی که برای زیباسازی محل لازم باشد، اقدام نمایند. در صورت مسامحه یا امتناع مالک، شهرداری می‌تواند هرگونه اقدامی را که لازم بداند معمول و هزینه آن را به اضافه صدی ده از مالک یا متولی و یا متصدی موقوفه دریافت نماید. در این مورد صورت حساب شهرداری بدواً به مالک ابلاغ می‌شود، در صورتیکه مالک ظرف مدت پانزده روز از تاریخ ابلاغ صورت‌حساب شهرداری اعتراض نکرد صورت حساب قطعی تلقی می‌شود و هرگاه مالک ظرف مهلت مقرر اعتراض کرد موضوع به کمیسیون‌های مذکور در مواد (۳۶) و (۳۷) ارجاع می‌شود.

ماده ۱۲۰- اجرای هر نوع طرح و پروژه اصلاحی یا بازسازی معابر و میادین و بزرگراهها و توسعه تأسیسات و فضاهای خدمات عمومی شهری یا روستایی، باید با اولویت حفظ درختان و فضای سبز صورت گیرد. در صورت ضرورت قطع درختان، کلیه اشخاص حقیقی یا حقوقی اعم از خصوصی، عمومی و دولتی مالک باغات و محلهایی که به صورت باغ شناخته می‌شوند، مکلفند به ازای درختهایی که اجازه قطع آنها از سوی شهرداری یا دهیاری صادر می‌شود، به تعداد معادل دو برابر محیط بن درختان قطع‌شده در همان محل و یا هر محلی که شهرداری یا دهیاری تعیین می‌کند، بر طبق ضوابط و دستورالعمل‌های موجود، در فصل مناسب درخت غرس نمایند. در صورتی که شهرداری یا دهیاری خود نیز شمول مفاد این ماده شوند، مکلف به رعایت این حکم می‌باشند.

بخش نهم: محیط زیست

ماده ۱۲۱- وظایف شهرداری و دهیاری در محدوده و حریم حوزه محیط زیست عبارتند از:

- ۱- تهیه و بازنگری طرحها و ضوابط زیست‌محیطی و فضای سبز و پیشنهاد آن به مراجع قانونی برای تصویب و نظارت بر اجرای ضوابط مصوب
- ۲- مدیریت ایجاد، گسترش، حفظ، نگهداری و احیای فضای سبز شهری و روستایی
- ۳- ساماندهی کارخانه‌ها، کارگاهها و واحدهای تولیدی و خدماتی آلوده‌کننده و مزاحم، و نظارت بر واپایی آلودگی آنها و انتقال به نقاط مناسب به ترتیب مقرر در این قانون
- ۴- احیای پهنه‌های طبیعی و حفاظت از محیط زیست طبیعی شهر یا روستا، و جلوگیری از تخریب آن
- ۵- انتشار سالانه گزارش وضعیت شاخصهای زیست‌محیطی شهر یا روستا
- ۶- حفاظت و مدیریت پارکهای ملی، پناهگاههای حیات وحش، مناطق حفاظت‌شده و پارکهای طبیعی در محدوده و حریم شهر یا روستا تحت نظارت سازمان حفاظت محیط زیست کشور
- ۷- واپایی و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی، از قبیل آلودگی‌های هوا، آب، خاک، صوتی، نوری، بویایی و سایر آلودگی‌های زیست‌محیطی
- ۸- کشف و پیگیری تخلفات ناشی از آلودگی و تخریب محیط زیست در محدوده و حریم شهر یا روستا، و انجام اقدامات قانونی جهت اخذ ضرر و زیان خسارات وارده بر محیط زیست شهری یا روستایی
- ۹- اندازه‌گیری مستمر میزان آلاینده‌های هوا و صدا و اطلاع‌رسانی مستمر به شهروندان و مراجع صلاحیت‌دار به ویژه در مواقع اضطراری آلودگی هوا

۱۰- صدور مجوز، مدیریت ایجاد یا اداره موزه‌های تاریخ طبیعی و باغهای وحش و نظارت بر فعالیت آنها در محدوده و حریم شهر یا روستا، بر اساس ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط زیست

ماده ۱۲۲- شهرداری یا دهیاری موظف است در ایجاد فضای مشجر شهر یا روستا از درختان و بوته‌های مثمري استفاده کند که کمترین میزان مصرف آب را دارند. در کاشت درختان و بوته‌ها، اولویت با درختان و بوته‌های با مصرف کم آب است که به صورت تاریخی در آن منطقه کشت می‌شده‌اند یا حسب دستورالعمل های وزارت جهاد کشاورزی با اقلیم منطقه منطبق‌اند.

ماده ۱۲۳- مدیریت، احداث، احیاء، نگهداری، توسعه و بهره‌برداری از جنگلهای دست‌کاشت و پارکهای جنگلی، مراتع قابل‌درخت‌کاری، نهالستان‌های متروکه و اراضی واقع در کاربری‌های فضای سبز و کمربند سبز شهری به منظور توسعه فضای سبز و اعمال کاربری طبق ضوابط و طرحهای توسعه در محدوده و حریم شهر یا روستا به شهرداری یا دهیاری واگذار می‌شود. این واگذاری با حفظ مالکیت دولت و بدون دریافت حقوق مالکانه از شهرداری یا دهیاری انجام می‌گیرد و باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که امکان استقرار و اسکان اضطراری جمعیت در این فضاها در مواقع لزوم فراهم گردد.

ماده ۱۲۴- به منظور استفاده بهینه از منابع آبی موجود جهت حفظ، نگهداری و توسعه فضاهای سبز شهری و روستایی، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موظفند:

- ۱- حداکثر طی پنج سال نسبت به جایگزینی روشهای آبیاری سنتی (غرقابی) با سامانه‌های آبیاری تحت فشار و سایر روشهای نوین آبیاری فضای سبز، استفاده از گونه‌های گیاهی مقاوم و با حداقل نیاز آبی و حذف شبکه آب شرب از منابع آبی مورد استفاده اقدام نمایند.

۲- با استفاده از امکانات موجود یا احداث تأسیسات مورد نیاز برای جمع‌آوری و ذخیره نزولات آسمانی برای آبیاری فضای سبز اقدام نمایند.

۳- نسبت به تأمین آب مورد نیاز فضاهای سبز شهری و روستایی از منابع آب غیر شرب، اعم از پساب تأسیسات محلی، شهری یا روستایی تصفیه فاضلاب، اقدام نمایند.

ماده ۱۲۵- سازمان نظام مهندسی و کنترل ساختمان موظف است با همکاری وزارت راه و شهرسازی نسبت به ایجاد گروه تخصصی مهندسی فضای سبز جهت نظارت اصولی بر برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا و نگهداری فضاهای سبز کشور حداکثر ظرف مدت شش‌ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون اقدام نماید.

ماده ۱۲۶- شهرداری یا دهیاری مکلف است از تأسیس و فعالیت کارخانه‌ها، کارگاه‌ها و سایر واحدهای تولیدی، صنعتی، تجاری، صنفی و امثال آن که فعالیت آنها موجبات آلودگی در محدوده شهر یا روستا را فراهم می‌کنند، جلوگیری نماید و هرگاه تأسیسات مذکور قبل از تصویب این قانون ایجاد شده باشند، آنها را تعطیل و در صورت لزوم به نقاط مناسب دیگر، از جمله به خارج از محدوده شهر یا روستا منتقل نماید.

ماده ۱۲۷- شهرداری یا دهیاری مکلف است در مورد ساماندهی فعالیت‌های آلاینده محیط زیست اعم از انجام تمهیدات، تخریب، تعطیل و انتقال به نقاط مناسب، مراتب را ضمن دادن مهلت مناسب به صاحبان آنها ابلاغ نماید. در صورتی که صاحبان، متصدیان و بهره‌برداران فعالیت‌های یادشده به نظر شهرداری معترض باشند، می‌توانند ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ، اعتراض خود را با ذکر دلیل به کمیسیون مرکب از دو نفر از افراد بصیر، مطلع و متخصص در امور محیط زیست و بهداشت محیط که از طرف شورای اسلامی شهر یا روستایی انتخاب می‌شوند و یک نفر قاضی منتخب دادگستری استان، تسلیم نمایند. کمیسیون موظف است ظرف مدت یک‌ماه از تاریخ وصول اعتراض، به موضوع رسیدگی، و رأی صادر نماید. در صورت اعتراض هر یک از طرفین مهلت دارند، ظرف مدت بیست روز پس از ابلاغ رأی اعتراض خود را به کمیسیون تجدید نظر این ماده که با همان ترکیب و اعضای متفاوت با اعضای کمیسیون بدوی است جهت رسیدگی تسلیم نمایند، کمیسیون تجدیدنظر موضوع این ماده به اعتراض مذکور رسیدگی می‌کند، هرگاه رأی کمیسیون مبنی بر تأیید نظر شهرداری باشد و صاحبان ملک، بهره‌برداران و متصدیان فعالیت در مدت مقرر شخصاً اقدام نمایند، شهرداری به وسیله مأموران خود رسماً اقدام می‌کند. شیوه‌نامه این ماده ظرف مدت شش‌ماه پس از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست تهیه می‌شود و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

ماده ۱۲۸- عبارت «شهرداری و دهیاری» بعد از «سازمان دامپزشکی» در تبصره (۱) ماده (۶۸۸) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم-تعزیرات) اصلاحی مصوب ۱۳۷۶/۵/۸ اضافه می‌شود.

ماده ۱۲۹- برای تشویق انتقال مشاغل و صنوف مزاحم و آلاینده، مستقر در محدوده و حریم شهرها و روستاها:

۱- وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و راه و شهرسازی موظفند اراضی مورد نیاز را در چهارچوب طرحهای توسعه مصوب، با حق بهره‌برداری به صورت رایگان، در اختیار شهرداری قرار دهند.

۲- شهرداری‌ها مکلفند اراضی یادشده را بر اساس طرحهای مصوب با همکاری و حق بهره‌برداری از اراضی یادشده را در قالب قراردادهای مدت‌دار در چهارچوب قانون آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران مصوب

۱۳۵۵ / ۱ / ۲۵ اصلاحات بعدی آن تنظیم و واگذار نمایند و بدون أخذ عوارض صدور پروانه، پروانه ساخت، صادر کنند.

ماده ۱۳۰- نصب هرگونه تجهیزات تولیدکننده امواج در محدوده و حریم شهر یا روستا پس از صدور تأییدیه مراجع قانونی، نیازمند مجوز شهرداری یا دهیاری نیز می باشد.

ماده ۱۳۱- شهرداری یا دهیاری موظف است نسبت به حفاظت محیط زیست کوهستانها، چشمهها و آبشارهای طبیعی واقع در محدوده و حریم شهر یا روستا اقدام کند و از هرگونه ساختوساز در حریم این مناطق و تجاوز و تخریب در اکوسیستمهای کوهستانی جلوگیری نماید و همچنین با احیای وضعیت طبیعی و ساماندهی و زیباسازی دامنهها، زمینه گردشگری و طبیعت گردی را برای شهروندان در محیط های مذکور فراهم کند.

بخش دهم: اقتصادی

وظایف شهرداری و دهیاری در حوزه اقتصادی

ماده ۱۳۲- وظایف شهرداری یا حسب مورد دهیاری در حوزه اقتصادی عبارتند از:

- ۱- سنجش شاخص محیط کسب و کار و بررسی روندهای مربوط به آن در سطح شهر و روستا، و همکاری با نهادهای ذی ربط جهت بهبود شاخص مذکور
- ۲- رفع موانع توسعه و حمایت از فعالیتهای اقتصادی و تشویق کارآفرینان
- ۳- حمایت از توسعه صنعت گردشگری و خدمات وابسته و صدور مجوزهای لازم و نظارت بر فعالیتهای آنها
- ۴- برنامه ریزی برای جذب و حمایت سرمایه خارجی و حمایت از سرمایه گذاری داخلی و مشارکت با آنها
- ۵- حمایت از اقتصاد دانش بنیان

شیوههای عملکرد شهرداری یا حسب مورد دهیاری در حوزه اقتصادی

۱- بهبود شرایط و محیط کسب و کار

ماده ۱۳۳- به منظور بهبود شرایط و محیط کسب و کار شهری و روستایی با رعایت قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۳۹۰ / ۱۱ / ۱۶، دستورالعملهای مورد نیاز جهت اقدامات زیر ظرف مدت یک سال پس از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون توسط مجمع نظام امور شهرداریها در سطح ملی تهیه می شود، و پس از تأیید شورای عالی استانها به شهرداریها و دهیاریها ابلاغ می شود:

- ۱- تسهیل فرآیندهای دریافت عوارض شهری از شهروندان و فعالان اقتصادی از طریق شیوههایی نظیر خود اظهاری و پرداخت غیر حضوری مؤدیان
- ۲- روان و آسان سازی مقررات و مراحل مراجعه شهروندان و فعالان اقتصادی برای دریافت مجوزهای ساخت و ساز و تعیین کاربری، تفکیک اراضی و املاک و نیز ساماندهی مشاغل از طریق اصلاح و تغییر روشهای اداری مزاحم و کوتاه کردن فرآیندها و حذف فعالیتهای زائد

۳- تدوین شاخصهای اصلی محیط کسب و کار در شهر یا روستا با همکاری اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و سایر تشکلهای اقتصادی مبتنی بر قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۶ / ۱۱ / ۱۳۹۰ به منظور سنجش سالانه بهبود شرایط و محیط کسب و کار و گزارش آن به شورای اسلامی شهر و درج در تارنمای رسمی شهرداری و دهیاری برای اطلاع شهروندان

۲- قواعد مراجعه شهرداری‌ها به بازارهای مالی و استقراض از بازارهای مالی

ماده ۱۳۴- به منظور توانمندسازی شهرداری‌ها در تحرکبخشی به فعالیتهای عمرانی، اقتصادی و اجتماعی شهری، شهرداری‌ها مجازند در چهارچوب قوانین و مقررات ذی‌ربط و ضوابط مقرر در این ماده به شرح زیر نسبت به استقراض از بازارهای مالی اقدام نمایند:

۱- استقراض از بازارهای مالی بین‌المللی و داخلی با رعایت قوانین مربوط و تصویب شورای اسلامی شهر
۲- اخذ موافقت دولت قبل از انتشار اوراق مشارکت و گواهی سپرده خاص در مواردی که دولت بازپرداخت اصل و سود بدهی شهرداری را تضمین می‌کند.

۳- تأمین منابع ارزی طرحهای سرمایه‌گذاری شهرداری از بازارهای جهانی، پس از تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی، با انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی و با تضمین اصل و سود این اوراق توسط شهرداری

۴- اقدام مشترک شهرداری‌ها با انتشار اوراق مشارکت و با تعیین سهم و تعهدات هریک از آنها در قرارداد جداگانه با تأیید بانک کارگزار

۵- بازپرداخت اصل و سود تسهیلات بانکی در پروژه‌های انتفاعی شهری، صرفاً از محل درآمدهای حاصل از این پروژه‌ها

ماده ۱۳۵- شهرداری‌هایی که اقدام به استقراض از سیستم بانکی و بازارهای مالی می‌کنند، قبل و بعد از استقراض، ملزم به اعلان و افشای اطلاعات مالی خود به شرح زیر می‌باشند و ارزش زمین و مستغلات متعلق به شهرداری می‌تواند به عنوان وثیقه بدهی‌ها به کار رود:

۱- انتشار صورت‌های مالی شامل ترازنامه، صورتحساب سود و زیان (در مورد شرکتهای وابسته به شهرداری)، و عملکرد بودجه جاری و سرمایه‌ای شهرداری در سنوات گذشته
۲- انتشار مبلغ بدهیهای خود به اشخاص حقیقی و حقوقی، بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری و توزیع زمانی بازپرداخت آنها.

ماده ۱۳۶- شهرداری‌ها موظفند مطالعات ارزیابی فنی- اقتصادی پروژه‌های سرمایه‌گذاری را که برای تأمین مالی آنها به بانکها و بازار سرمایه مراجعه می‌کنند، در دسترس همگان قرار دهند.

ماده ۱۳۷- سقف بدهی شهرداری‌ها باید به میزانی باشد که تعهدات بازپرداخت اصل و سود بدهیهای شهرداری‌ها، در هیچ سال مالی از بیست درصد (۲۰٪) درصد مجموع درآمدهای آنها در آن سال مالی تجاوز نکند.

بخش یازدهم: سایر مقررات و صلاحیت‌ها

ماده ۱۳۸- انتقال وظایف و صلاحیت‌ها از زمان ابلاغ در هشت مرحله و به شرح جدول زیر به اجرا در می‌آید. در طول دوره انتقالی، اجرای احکام این ماده راجع به هر یک از بخشها موقوف به انقضای مهلت مقرر در این جدول می‌شود. اداره ثبت اسناد و املاک موظف است پس از پایان هر مرحله، طبق درخواست شهرداری

یا دهیاری نسبت به انتقال اسناد مالکیت املاک ادارات انتقال یافته به شهرداری یا دهیاری اقدام کند. دادستان هر شهرستان مکلف به نظارت بر کلیه مراحل انتقال و حراست از اموال بیت‌المال یا تعقیب مسؤولان کوتاهی کننده در جریان انتقال می‌شود. کوتاهی هر مقام در جریان انتقال وظایف و مسؤولیت‌ها جرم است و مجرم به مجازات درجه (۶) محکوم می‌شود.

شماره مرحله	موعد اجرا	اقدام اجرایی	مسؤول اجرا	توضیحات
بند ۱	حداکثر هفت‌ماه پس از لازم الاجراءشدن این قانون	تشکیل هیأت عمومی مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های شهرستان‌ها و انتخاب دبیر آن	رئیس شورای شهرستان	
بند ۲	حداکثر هشت‌ماه پس از لازم الاجراءشدن این قانون	تشکیل هیأت عمومی مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های استان و انتخاب دبیر آن	رئیس شورای استان	
بند ۳	حداکثر نه‌ماه پس از لازم الاجراءشدن این قانون	تشکیل هیأت عمومی مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های ملی و انتخاب دبیر آن	رئیس شورای عالی استان‌ها	
بند ۴	حداکثر ده‌ماه پس از لازم الاجراءشدن این قانون	تهیه شیوه‌نامه‌های مورد نیاز و ارجاع به مراجع ذی‌ربط برای تصویب	دبیر مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی	
بند ۵	پس از فراهم شدن امکان اداره هر یک از آنها توسط شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، حسب مورد، به درخواست شورای عالی استان‌ها ظرف شش‌ماه از دستگاه ذی‌ربط منتزع و به شهرداری‌ها و یا دهیاری‌ها واگذار می‌شود	انتقال آن دسته از ادارات آب، فاضلاب و برق و گاز مشمول انتزاع و واگذاری به شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها حسب احکام مقرر در این قانون	دبیران مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی، استانی و شهرستانی	
بند ۶	حداکثر بیست و دو ماه پس از لازم‌الاجراءشدن این قانون	انتقال کلیه تأسیسات و ساختمان‌ها وزارت آموزش و پرورش و نیروی انسانی که به موجب این قانون باید به شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها انتقال یابد	دبیران مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی، استانی و شهرستانی	
بند ۷	حداکثر بیست و هشت ماه پس از لازم‌الاجراءشدن این قانون	انتقال کلیه تأسیسات و ساختمان‌های و نیروی انسانی اداری از دستگاهها که ذکر نام نشده و حسب احکام مقرر در این قانون	دبیران مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی، استانی و شهرستانی	

		باید به شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها واگذار شود		
	دبیران مجامع حسب مورد	انتقال کلیه تأسیسات و ساختمان های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نیروی انسانی که به موجب این قانون باید به شهرداری‌ها یا دهیاری‌ها انتقال یابد	حداکثر سی و چهار ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون	بند ۸

ماده ۱۳۹- شورای عالی استان‌ها موظف است:

- ۱- شاخصهای سنجش و جلوگیری از تبعیض در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی را تهیه و به سازمان برنامه و بودجه کشور ارائه کند.
- ۲- هر ساله معیارهای تخصیص بودجه و جلوگیری از تبعیض را بر وز رسانی و در صورت نیاز شاخصها و سنجشهای موجود را بازنگری کند.
- ۳- به منظور تعیین سهم هر استان از بودجه و اعتبارات، ضرایب بهره‌مندی در کلیه زمینه‌های توسعه و عدم تبعیض را تنظیم و بر اساس معیارهای تهیه ضرایب، هر ساله آن را به‌روزرسانی کند.
- ۴- هر ساله گزارش عملکرد اجرای این ماده را به کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

ماده ۱۴۰- دولت موظف است در تهیه و تدوین برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و لایحه بودجه سالانه کشور، نظرات شورای عالی استان‌ها را دریافت و با دعوت از نماینده آن شورا در جلسات بررسی لوایح برنامه و بودجه، پیشنهادهای آنها را مطرح و مورد رسیدگی قرار دهد. در صورت عدم تصویب پیشنهادهای شورای عالی استان‌ها توسط دولت، نظرات شورا به مجلس تقدیم می‌شود و در کمیسیون تلفیق موضوع ماده (۴۵) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی با حضور نماینده شورا قابل طرح و رسیدگی است. سازمان برنامه و بودجه موظف است گزارشی از میزان و نحوه تخصیص بودجه و اعتبارات عمومی کل کشور به تفکیک استان‌ها در پایان هر فصل تهیه کند و برای شورای عالی استان‌ها ارسال کند.

ماده ۱۴۱- شورای عالی استان‌ها می‌تواند نماینده خود را از بین اعضای شورای عالی استان‌ها انتخاب و جهت دفاع از طرحها و لوایح به مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های تخصصی معرفی کند.

ماده ۱۴۲- به منظور رفع تبعیض و اجرای هماهنگ برنامه های عمرانی و رفاهی استان‌ها، شورای عالی استان‌ها موظف است موارد نقض تخلف از اجرای قوانین را پس از طرح و تصویب در صحن شورای عالی حسب مورد جهت بررسی و رسیدگی قانونی به رئیس مجلس شورای اسلامی و دیوان محاسبات کشور جهت بررسی و رسیدگی قانونی ارسال کند.

ماده ۱۴۳- اعضای شوراهای اسلامی در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر در رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظرات خود در شورای مربوطه تعقیب یا بازداشت کرد. در مواردی که تعقیب یا بازداشت عضوی از اعضای شورا، توسط دادستان ضروری تشخیص داده شود، بازداشت آنها، در مورد شوراهای روستا، بخش، شهرستان با اطلاع رئیس شورای استان، در مورد اعضای شورای استان با اطلاع رئیس شورای عالی استان‌ها و در مورد اعضای شورای عالی استان‌ها با اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی صورت می‌پذیرد.

ماده ۱۴۴- هیأت وزیران می‌تواند اختیار تصمیم‌گیری راجع به نحوه هزینه‌کرد یارانه هر استان را به شوراها واگذار نماید.

ماده ۱۴۵- مجمع نظام امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی موظف است سیاست جامع اجرای شهر و روستای هوشمند را تهیه کند و برای تصویب به شورای عالی استان‌ها ارسال نماید. شهرداری‌ها و دهیاری‌ها مکلفند عملکرد سالانه در اجرای این سیاست را به شوراها و مردم گزارش کنند.

ماده ۱۴۶- شوراها می‌توانند در راستای تسریع تکمیل سامانه حدنگار (کاداستر) در حریم و محدوده شهر یا روستا، کمکهای فنی، مالی و غیره را به اداره ثبت اسناد و املاک ارائه نمایند.

ماده ۱۴۷- بند (۲۷) ماده (۹) این قانون به عنوان بند «ق» به انتهای ماده (۷۶) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن اضافه می‌شود.

ماده ۱۴۸- وظایف غیرحاکمیتی بنیاد انقلاب اسلامی به دهیاری‌ها واگذار می‌شود.

ماده ۱۴۹- مرجع رسیدگی به اختلافات مجموعه مدیریت شهری و روستایی با دستگاهها و نهادهای حاکمیتی در خصوص انجام وظایف در حوزه مدیریت شهری و روستایی، هیأت‌های حل اختلاف و رسیدگی به شکایات موضوع ماده (۷۹) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۵۷/۳/۱ با اصلاحات بعدی آن می‌باشد.

ماده ۱۵۰- مدیران حراست شهرداری یا دهیاری از سوی اداره کل حراست استان منصوب می‌شوند. هزینه حقوق و مزایای مدیران حراست طبق ضوابط سازمان حراست کل کشور در بودجه سالانه شهرداری یا دهیاری منظور شده و به صورت سالانه به حساب سازمان حراست کل کشور واریز می‌شود.

ماده ۱۵۱- شهرداری یا دهیاری مکلف است بر اساس طرحهای توسعه و سامانه حدنگار، تخلف متصرفان غیرقانونی را با مشخصات کامل، به محض وقوع تخلف، به دادستان گزارش کند.

ماده ۱۵۲- هرگونه اطلاعاتی که در این قانون حکم به درج آنها در تارنماهای رسمی شده است، باید به نحوی درج شود که به صورت دائمی قابلیت دسترسی برای عموم را داشته باشد.

ماده ۱۵۳- کلمه «شهرداری‌ها» از ماده (۳۰) قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ و بند «الف» و تبصره (۱) ماده (۱۲) قانون پولی و بانکی مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ حذف می‌شود.

ماده ۱۵۴- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون وظایف قوه قضائیه در قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۳۸۷ به جز در تعیین قاضی به شهرداری واگذار می‌شود.

ماده ۱۵۵- تمامی مسؤولیت‌های نظارتی این قانون، نافی وظائف قانونی سایر دستگاهها و مراجع ذی‌ربط نیست.

ماده ۱۵۶- حکم شهردار و دهیار پس از انتخاب آنها توسط شورای اسلامی شهر و شورای اسلامی روستا توسط رؤسای شوراهای مذکور صادر می‌شود.

ماده ۱۵۷- انجام معاملات، اعم از خرید و فروش اموال منقول و غیرمنقول و مقاطعه و اجاره و استجاره، طرح دعوا و دفاع از دعاوی علیه شهرداری، حفظ دارایی منقول و غیرمنقول شهرداری و قبول اعانات و هدایا به نام شهرداری با تصویب شورای اسلامی شهر از دیگر وظائف و اختیارات شهرداری است.

اصلاحات قانون آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها

ماده ۱۵۸- به منظور انطباق و اعمال تغییرات ناشی از احکام این قانون در برخی مواد قانون آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها مصوب ۱۲ / ۴ / ۱۳۴۶ در زمینه‌های مختلف، از جمله بودجه، درآمد، مراجع تصویب مصوبات و ... مواد (۲۳) تا (۲۷) و (۳۲) تا (۳۴)، (۳۶)، و (۴۴) آیین‌نامه مذکور به ترتیب با متن بندهای (۱) تا (۹) به شرح زیر اصلاح می‌شود.

۱- ماده ۲۳- بودجه شهرداری و متمم آن، به صورت عملیاتی باید بر اساس حوزه‌های مأموریتی، راهبردها، سیاست‌های اجرایی، برنامه‌های خاص مربوط به هر خدمت و محصول و مبتنی بر اهداف و شاخصهای کمی مشخص، و هزینه هریک از آنها تنظیم شود. طرز تنظیم برنامه و بودجه، تفریغ بودجه و نحوه تفکیک مأموریت‌ها و درآمدها، انطباق بودجه با برنامه و همچنین طرز برآورد درآمد و هزینه به موجب شیوه‌نامه‌ای است که به وسیله مجمع نظام شهرداری‌ها در سطح ملی تهیه و توسط شورای عالی استان‌ها تصویب و ابلاغ می‌شود.

۲- ماده ۲۴- شهرداری مکلف است تا پایان دی‌ماه، بودجه سالانه خود را به شورای اسلامی شهر پیشنهاد نماید و شورای اسلامی شهر نیز باید قبل از اسفندماه هر سال، آن را مورد رسیدگی و تصویب قرار دهد. همچنین شهرداری موظف است تفریغ بودجه هر سال را تا اول خردادماه سال بعد به شورای اسلامی شهر تسلیم کند و شورا نیز باید تا آخر خردادماه آن را رسیدگی و تصویب نماید. شیوه بررسی و تصویب بودجه یا تفریغ بودجه در شورای اسلامی شهر طبق شیوه‌نامه‌ای است که به پیشنهاد مجمع امور نظام شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد. شورای اسلامی شهر باید حداقل هفته‌ای چهار روز برای بررسی بودجه تشکیل جلسه دهد و حضور شهردار یا نماینده وی در جلسات الزامی است.

۳- ماده ۲۶- در صورتی که شهرداری در رأس موعد مذکور به وظیفه قانونی خود در مورد پیشنهاد لایحه بودجه و متمم آن و تفریغ بودجه عمل نکند، شهردار موظف است ظرف مدت پانزده روز پس از موعد مقرر، دلایل تأخیر در ارائه بودجه را به شورای اسلامی شهر گزارش نماید، در صورتی که شورا دلایل شهردار را با اکثریت مطلق آراء موجه نداند، می‌تواند نسبت به استیضاح شهردار اقدام کند.

۴- ماده ۲۷- اجازه تقسیط عوارض یا مطالبات یا جریمه‌های شهرداری با پیشنهاد شهرداری به تصویب شورای اسلامی شهر می‌رسد، تقسیطی قابل اجراست که موضوع و حدود و شرایط آن در دفتر عوارض مصوب شهر به چاپ رسیده باشد.

۵- ماده ۳۲- کلیه پرداخت‌های شهرداری باید در مقابل اسناد مثبت صورت گیرد. آیین‌نامه نحوه پرداخت، پیش‌پرداخت، مساعده، تنخواه‌گردان و علی‌الحساب در مورد هزینه‌هایی که تنظیم اسناد مثبت آنها قبل از پرداخت میسر نباشد، با پیشنهاد مجمع نظام شهرداری‌ها به تصویب شورای عالی استان‌ها خواهد رسید.

۶- ماده ۳۳- طرز تهیه اسناد هزینه و مدارک ضمیمه آن، طرز طبقه‌بندی هزینه‌های شهرداری و همچنین اصول و قواعد مربوط به انبارداری و رابطه آن با کارپردازی، به موجب دستورالعملی است که به وسیله مجمع نظام شهرداری‌ها در سطح ملی تهیه می‌شود و به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

۷- ماده ۳۴- نحوه وصول و نگهداری درآمدها، پرداخت هزینه‌ها، نگهداری حساب موجودی و تنظیم گزارش‌های مستمر وضع مالی شهرداری و همچنین ترتیبات مربوط به عملیات استقراضی شهرداری‌ها، به موجب دستورالعملی است که به پیشنهاد مجمع نظام شهرداری‌ها در سطح ملی به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.

۸- ماده ۳۶- شهردار می‌تواند با انتخاب حساب‌برسان مستقل، اسناد و مدارک و حساب‌ها و عملکرد شهرداری و کلیه مؤسسات و شرکتهای تابعه و وابسته به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها را به صورت موردی با انتخاب خود بعد از خرج، مورد رسیدگی و ارزیابی قرار دهد. نتیجه گزارش این حساب‌برسان به همراه صورت‌حساب عملکرد ماهانه و سالانه بودجه شهرداری، در اختیار شورای اسلامی شهر قرار می‌گیرد.

۹- ماده ۴۴- کلیه پرداخت‌های شهرداری در حدود بودجه مصوب، مستند به اسناد مثبت و رعایت مقررات، به عمل می‌آید. این اسناد به امضای شهردار و ذی‌حساب یا نمایندگان آنها که رسماً به شورا معرفی شده و به تأیید شورای اسلامی شهر رسیده باشند، می‌رسد.

اصلاحات قانون آیین‌نامه معاملاتی شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵ / ۱ / ۲۵ و اصلاحات بعدی آن

ماده ۱۵۹- به منظور انطباق احکام این قانون با قانون آیین‌نامه معاملات شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵ / ۱ / ۲۵ و اصلاحات بعدی آن، موادی از آیین‌نامه مذکور به شرح زیر اصلاح، و یک ماده به آن الحاق می‌شود:

۱- ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ / ۱ / ۲۵ و تبصره‌های آن (غیر از تبصره ۲) جایگزین ماده (۱) آن می‌شود.

۲- تبصره (۲) ماده (۱) به تبصره (۴) تغییر می‌یابد.

۳- در سطر سوم ماده (۴)، کلمه «حقوقی» جایگزین کلمه «بازرسی» می‌شود و یک تبصره به عنوان تبصره (۲) به شرح زیر به ماده (۴) الحاق می‌شود و تبصره قبلی به تبصره (۱) تغییر می‌یابد:

تبصره ۲- در مناطق و سازمان‌های فاقد عناوین سازمانی یادشده در کمیسیون موضوع این ماده، اعضای کمیسیون توسط مدیران مناطق و سازمان‌ها انتخاب، و به شهردار معرفی می‌شوند.

۴- آگهی مناقصه با توجه به اهمیت معامله و تشخیص رئیس کمیسیون معاملات، (۲) تا (۳) نوبت در دو روزنامه کثیرالانتشار و هم‌زمان در سامانه اینترنتی شهرداری منتشر می‌شود.

۵- بند (۵) ماده (۱۰) حذف می‌شود.

۶- در ماده (۱۲) عبارت «با رعایت آیین‌نامه‌های موضوع ماده (۲۲) قانون برنامه و بودجه کشور» به عبارت «با رعایت مفاد ماده (۲۲) قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱ / ۱۲ / ۱۰» اصلاح می‌شود.

۷- در ماده (۱۳):

الف) در سطر اول «کمیسیون» به «کمیسیون‌های» تغییر می‌یابد.

- ب- در بند (۵)، عبارت «مأمور فنی» به عبارت «کارشناس خبره» تغییر می‌یابد.
- ج- یک بند به شرح زیر به عنوان بند (۶) به ماده اضافه می‌شود: «۶- یکی از اعضای شورای اسلامی شهر به انتخاب و معرفی شورا به عنوان ناظر»
- ۸- در سطر آخر ماده (۱۴)، عبارت «ماده ۳۱» به عبارت «ماده ۳۳» اصلاح می‌شود.
- ۹- یک تبصره به شرح زیر به عنوان تبصره (۳) به ماده (۲۴) الحاق می‌شود:
- تبصره ۳- نحوه تحویل و زمان پرداخت سپرده قراردادهایی که موضوع طرح (پروژه) در این آیین‌نامه‌های مالی شهرداری‌ها پیش‌بینی یا به آن تصریح نشده است، مانند طرح (پروژه)‌های مطالعاتی، خدمات روزانه، و ماهانه، از جمله طبخ غذا و خدمات اجاره‌ای و خودرویی، تابع دستورالعملی است که ظرف مدت شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون به پیشنهاد مجمع نظام شهرداری‌ها در سطح ملی به تصویب شورای عالی استان‌ها می‌رسد.
- ۱۰- در ماده (۲۸)، عبارت «ارزیاب شهرداری» به عبارت «کارشناس رسمی دادگستری» اصلاح می‌شود.
- ۱۱- جزء ۴ (۱۳) از بند (۳) ماده (۲۹) به شرح زیر اصلاح می‌شود:
- «۱۳- یک نفر کارشناس در حوزه مدیریت شهری با حداقل ده سال سابقه به انتخاب و معرفی شورای اسلامی شهر»
- ۱۲- بندهای هشتگانه و تبصره ماده (۳۱) لغو، و به جای آن بندهای «الف» تا «ط» ماده (۲۹) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۵ جایگزین می‌شود.
- ۱۳- ماده (۳۲) حذف می‌شود.
- ۱۴- در سطر اول ماده (۳۵)، کلمه «سفته» جایگزین عبارت «اسناد خزانه» می‌شود.
- ۱۵- ماده زیر به عنوان ماده (۴۰) به آیین‌نامه الحاق می‌شود و شماره ماده (۴۰) سابق به (۴۱) تغییر می‌یابد:
- ماده ۴۰- نحوه انتخاب مجری طرح (پروژه)‌های مطالعاتی، نحوه برآورد میزان بهای خدمات، و معیار سنجش و روند انتخاب و انجام معامله با اشخاص حقیقی و حقوقی در طرح (پروژه)‌های مشارکتی و سرمایه‌گذاری تابع آیین‌نامه‌ای است که ظرف یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن قانون به پیشنهاد مجمع امور نظام شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در سطح ملی به تصویب شورای عالی استان‌ها خواهد رسید.
- قوانینی که به موجب این قانون لغو می‌شود:**

ماده ۱۶۰- از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون قوانین مشروحه زیر لغو می‌شوند:

- ۱- قانون تشکیل شهرداری‌ها و انجمن شهرها و قصابات مصوب ۱۳۲۸/۴/۵
- ۲- قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱
- ۳- قانون اصلاح پاره‌ای از مواد و الحاق مواد جدید به قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴، مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷
- ۴- قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قوانین مربوط به شهرداری و نوسازی و عمران شهری مصوب ۱۳۵۱/۴/۷
- ۵- قانون اصلاح تبصره (۲) ماده (۷۸) قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۲/۳/۷
- ۶- قانون واگذاری امور مربوط به راهنمایی و رانندگی شهر تهران به شهرداری پایتخت مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹

- ۷- قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۴/۷/۲۹
- ۸- قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون شهرداری و الحاق (۶) ماده به آن مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۵
- ۹- قانون الحاق یک تبصره به قانون واگذاری امور مربوط به راهنمایی و رانندگی شهر تهران به شهرداری پایتخت مصوب ۱۳۵۶/۳/۱۷
- ۱۰- قانون الحاق (۶) تبصره به ماده (۱۰۰) قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۶/۶/۸
- ۱۱- لایحه قانونی اصلاح تبصره‌های ماده (۱۰۰) قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۷
- ۱۲- لایحه قانونی شمول قانون استخدام کشوری (غیر از شهرداری پایتخت) درباره کارکنان شهرداری‌های سراسر کشور مصوب ۱۳۵۸/۷/۱۹
- ۱۳- آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۸/۸/۱۲ شورای انقلاب اسلامی
- ۱۴- لایحه قانونی راجع به اصلاح تبصره (۲) ماده (۹۶) قانون شهرداری مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۱
- ۱۵- لایحه قانونی راجع به تبدیل استخدامی مستخدمین پیمانی (موقت) شهرداری تهران به (ثابت) مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۱
- ۱۶- لایحه قانونی راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸
- ۱۷- لایحه قانونی راجع به لغو برخی از مواد اصلاحی قانون اصلاحی قانون شهرداری و اصلاح بند «ب» ماده (۴۴) آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۴
- ۱۸- ماده (۱۲) قانون نظام هماهنگ پرداخت (در مورد شهرداری‌ها) مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ و اصلاحات بعدی آن
- ۱۹- قانون الحاق یک تبصره به ماده‌واحد قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۵/۲۰
- ۲۰- قانون الحاق یک بند و سه تبصره به‌عنوان بند (۳) به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱
- ۲۱- قانون تفسیر بند (۳) ماده‌واحد قانون الحاق یک بند و (۳) تبصره به عنوان بند (۳) به ماده (۹۹) قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۳/۷/۱۰
- ۲۲- ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظائف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن
- ۲۳- قانون اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب ۱۳۹۰/۱/۲۸
- ۲۴- قانون اصلاح ماده (۷۷) قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی مصوب ۱۳۹۱/۵/۱ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۹۲/۳/۱۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام
- ۲۵- ماده (۱۲) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ و اصلاحیه‌های بعدی آن (در مورد شهرداری)
- ۲۶- آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۸/۸/۱۲ شورای انقلاب و اصلاحیه‌های بعدی آن و
- ۲۷- لایحه شمول قانون استخدامی کشوری درباره کارکنان شهرداری‌های سراسر کشور (غیر از شهرداری پایتخت) مصوب ۱۳۵۸/۷/۱۹ شورای انقلاب

معاونت حقوقی ریاست جمهوری
معاونت حقوقی و امور قانونی و مقررات
معاونت تدوین شرح و ابصار قوانین

هیأت رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً، در اجرای قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب

۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر معاونت قوانین در مورد طرح:

طرح جامع مدیریت شهری و روستایی تقدیم می شود.

معاون قوانین

معاونت تدوین و تنقیح قوانین و مقررات
معاونت حقوقی ریاست جمهوری

نظر اداره کل تدوین قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (۲) و (۴) ماده (۴) تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می‌شود:

- ۱- سابقه تقدیم: ماده ۱۳۰ قبلاً تقدیم نگردیده است
- مورخ قبلاً در جلسه علنی شماره در تقدیم و در تاریخ
- مجلس (موضوع اصل ۸۵ قانون اساسی) رد شده و اینک با: کمیسیون
- با تغییر اساسی با تقاضای کتبی ۵۰ نفر از نمایندگان (مشروط به تصویب مجلس)
- پیش از انقضاء شش ماه بدون تغییر اساسی
- با انقضاء شش ماه با تقاضای کتبی کمتر از ۵۰ نفر از نمایندگان
- مجدداً قابل پیشنهاد به مجلس می باشد
- نمی باشد

۲- در اجرای بند (۲) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور:

- در طرح تقدیمی آیین نگارش قانونی و ویرایش ادبی رعایت شده است.
- رعایت شده است (با نظر کارشناسی)
- رعایت نشده است، دلایل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

۳- از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (شکلی)

الف- ماده ۱۳۱-

اول- حداقل امضا لازم (۱۵ نفر)

دارد
ندارد

دوم- موضوع و عنوان مشخص

دارد
ندارد

سوم- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد در مقدمه

دارد
ندارد

دارد
ندارد

چهارم- موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان

ب- ماده ۱۳۸-

طرح تقدیمی دارای

یک موضوع
بیش از یک موضوع

ماده واحده
مواد متعدد

است و پیشنهاد آن به عنوان

مواجهه با ایراد نمی باشد.
 می باشد.

معاونت حقوقی ریاست جمهوری
معاونت حقوقی و امور قانونی و مقررات
معاونت تدوین شرح و ابصار قوانین

– در اجرای بند (۴) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵:

اول: از نظر قانون اساسی؛

طرح تقدیمی با قانون اساسی به طور کلی مغایرت

ندارد.

دارد. اصول مغایر به ضمیمه تقدیم می شود.

دوم: از نظر سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز؛

طرح تقدیمی با سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز مغایرت

ندارد.

دارد. دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

سوم: از نظر قانون برنامه؛

طرح تقدیمی با قانون برنامه مغایرت

ندارد.

دارد. دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

چهارم: از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (ماهوی)؛

الف- ماده ۱۴۰- رعایت اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی

شده است.

نشده است. دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می شود.

ب- ماده ۱۸۱- موجب اصلاح یا تغییر برنامه مصوب

نمی شود

می شود

و نیاز به ۲/۳ رای نمایندگان

ندارد.

دارد.

تعداد ..... برگ اظهار نظر به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیر کل تدوین قوانین

۵- طرح تقدیمی از حیث پیشگیری از وقوع جرم با بند (۵) اصل (۱۵۶) قانون اساسی مغایرت ندارد. دارد.

دارد.

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه

ضمیمه نظر اداره کل تدوین قوانین

بیان مستندات و دلایل مغایرت:

در رابطه با طرح / لایحه تقدیمی با قانون اساسی: بند ۱۷ ماده ۹ که یکی از وظایف

شوراهای اسلامی شهر را- تصویب وام و سایر منابع تأمین مالی شهرداری، اوراق مشارکت با رعایت مصوبات مجلس شورای اسلامی و تضمین شهرداری‌ها در مورد اصل و سود اوراق، اوراق خزانه، انواع صکوک، فاینانس (وام خارجی) مورد درخواست شهرداری مندرج در قوانین بودجه سالانه کشور، پس از بررسی دقیق نسبت به مبلغ، مدت، نحوه ضمانت و بازپرداخت هر یک از آنها دانسته است، در مورد وام خارجی با اطلاق اصل ۸۰ قانون اساسی مغایر می باشد.

- در رابطه با طرح ۶/۷/۱۳۹۸ مبنی بر «رعایت اصول قانون‌گذاری و قانون‌نویسی» است. تقدیمی آیین نگارش قانونی و ویرایش ادبی: ۱- مواد (۱) و (۲) طرح فاقد هرگونه حکمی است و از این جهت بر خلاف اصول نگارش متون قانونی و در نتیجه مغایر بند (۹) سیاست‌های کلی قانون‌گذاری ابلاغی مقام معظم رهبری (دام ظلّه) مصوب ۲- ماده (۵) اولاً محل آن در ابتدای طرح باید باشد. ثانیاً عبارت «تعریف معانی» نادرست است و باید به «تعریف» یا «معانی» اصلاح گردد. ثالثاً بند (۳۴) این ماده لغت «اکولوژیکی» بیگانه و استفاده از آن مغایر اصل (۱۵) قانون اساسی است پیشنهاد می‌شود عبارت «بوم‌شناختی» جایگزین آن شود. رابعاً در صدر بند (۳۹) این ماده عنوان قانون مورد اشاره به درستی درج نشده است.
- ۳- در جای‌جای مواد این طرح از جمله مواد (۸)، (۱۴)، (۲۳)، (۳۲)، (۳۴) و (۳۵) از عبارت «پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون» استفاده شده که صحیح نیست و باید حذف گردد زیرا طبق قاعده عمومی مستفاد از ماده (۲) قانون مدنی زمان آغاز آثار قانون تاریخ لازم‌الاجراء شدن آن است و تکرار آن فاقد وجه است.
- ۴- در جای‌جای احکام این طرح تصویب آیین‌نامه، دستورالعمل و مواردی از این دست را پیش‌بینی کرده است که مناسب‌تر بود تمامی این موارد یکجا و در قالب یک ماده مستقل در انتهای طرح تنظیم می‌شد.
- ۵- به نظر می‌رسد ماده (۲۳) طرح از جهت تفویض اختیار قانون‌گذاری به نهادهایی غیر از مجلس، مغایر با اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی باشد.
- ۶- مواد (۱۴۷) تا (۱۵۹) طرح در صدر اصلاح احکام چندین قانون است که از این جهت مغایر با سیاست‌های تنقیحی مجلس شورای اسلامی است.
- ۷- بند (۱) ماده (۱۳۴) طرح، از این حیث که استقراض از بازارهای مالی بین‌المللی را منوط به تصویب شورای اسلامی شهر نموده با اصل هشتادم (۸۰) قانون اساسی که گرفتن وام خارجی را مشروط به تصویب مجلس شورای اسلامی دانسته است، مغایر می‌باشد.

معاونت حقوقی ریاست جمهوری
معاونت حقوقی و امور قانونی و مقررات

نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (۱) و (۳) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵ نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می‌شود:

۱. در اجرای بند (۱):

وجود ندارد

وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

الف- در خصوص طرح تقدیمی قوانین متعارض

وجود ندارد

وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

ب- در خصوص طرح تقدیمی قوانین مرتبط

۲. در اجرای بند (۳):

لازم است.

لازم نیست.

با عنایت به بررسی‌های به عمل آمده قانونگذاری در این موضوع

تعداد ..... برگ سوابق قانونی و نظر اداره کل به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیر کل اسناد و تنقیح قوانین

ضمیمه نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین نظر اداره کل به انضمام سوابق قانونی

الف - نظر اداره کل

ب - سوابق قانونی

قوانین مرتبط به شرح زیر تقدیم می گردد :

بخش طرح / لایحه: طرح جامع مدیریت شهری و روستایی

۱) قانون شهرداری -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۲۵

بخش قانون: بند ۳۸، تبصره، تبصره ، ماده ۶۲

قانونگذاری در مورد این بخش: لازم است

بخش طرح / لایحه: بخش اول

۲) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۶ / ۱۱ / ۱۳۹۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح

۱۳۹۷/۴/۱۳

توضیحات: ۱- ذکر اهداف در ماده ۱ طرح خلاف اصول نگارش قانون است و شایسته است که در مقدمه توجیهی ذکر گردد. ۲- مطابق بند الف ماده ۲۸ قانون برنامه ششم تکالیفی از قبیل کاهش حجم دستگاه های اجرایی انحلال و ادغام سازمان ها و موسسات و واگذاری برخی از وظایف به شهرداری ها و دهیاری ها و موارد دیگری که تصریح شده است با تصویب شورای عالی اداری است لکن که در ماده ۴ طرح به آن اشاره ای نشده است. ۳- با توجه به اینکه تصویب نظام جامع مدیریت منابع انسانی شهرداریها هم شان آیین نامه می باشد بنابراین پیشنهاد می گردد عبارت تصویب وزیر کشور و به شهرداری ها ابلاغ می شود در ماده ۲۴ طرح به عبارت تصویب هیات وزیران و توسط وزیر کشور به شهرداریها ابلاغ گردد. اصلاح شود. ۴- جرم انگاری پیش بینی شده در ماده ۴۲ و ۵۳ طرح با بند ۱۴ سیاستهای کلی قضایی ابلاغی ۲۸/۷/۱۳۸۱ مبنی بر بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرایم در تعارض است. ۵- مجازات پیش بینی شده در ماده ۴۲ و ۵۹ طرح مبهم است. مجازات های درجه ۶ موضوع ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۷ نوع است لذا حکم دادن به همه انواع آن صحیح نیست و باید یک یا دو نوع مجازات مورد حکم قرار گیرد. ۶- با توجه به عدم شباهت موضوعی بند ۵ ماده ۴۸ با سایر بندهای این ماده پیشنهاد می شود این بند در قالب تبصره ماده یا ماده مستقل تنظیم شود. ۷- نظر به سکوت ماده ۴۴ در مورد اصلاح متمم بودجه و تفریح بودجه سالانه شهرداری و دهیاری □ حکم ماده مذکور مبنی بر تکلیف شوراهای اسلامی شهر و روستا نسبت به انتشار تصویب بودجه در تارنمای رسمی شهر و روستا دارای جامعیت نیست. ۸- ماده ۴۵ طرح مبنی بر تکلیف وزارت کشور نسبت به فراهم کردن ظرفیت و سازوکار لازم به منظور نظارت مالی بر عملکرد مدیریت شهری و روستایی با اصل ۷۵ قانون اساسی ر تعارض است. ۹- عبارت □ از سطح پیش دبستانی ابتدایی و دبیرستان □ زاید است و لذا پیشنهاد می شود از بند ۱۸ ماده ۴۹ طرح حذف شود. ۱۰- احکام دو سطر اول ماده ۵۲ طرح تکرار احکام بندهای ۷ و ۹ ماده ۴۹ همین طرح بود و لذا پیشنهاد می شود عبارت □ شهرداری ها و دهیاری ها مکلفند... اقدام نمایند □ از ماده ۵۲ طرح حذف شود. ۱۱- مبنای محکومیت مندرج در ماده ۵۹ طرح مشخص نیست. ۱۲- حکم ماده ۶۰ دایره شمول ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی را گسترش داده است و لذا بهتر است در قالب اصلاح قانون مجازات اسلامی تنظیم و تصویب شود. از سویی این امر منجر به پراکندگی قوانین شده و از این منظر مغایر بند ۹ سیاستهای کلی نظام قانونگذاری مبنی بر ضرورت انسجام قوانین است. ۱۳- حکم ماده ۷۵ طرح مبنی بر تکلیف شهرداری یا دهیاری نسبت به حراست و صیانت از حریم و بستر رودخانهها و نهرها با حکم ماده (۱) قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۲/۰۵/۱۸ که وظیفه حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی و احياناً اصلاح مسیر آنها را بر عهده وزارت نیرو نهاده است در تعارض است. ۱۴- حکم ماده ۸۵ طرح در خصوص واگذاری اختیار سیاست گذاری به دستگاههای ذی ربط ملی مشروط به

اینکه قاعده گذاری باشد با اصل ۸۵ قانون اساسی که مقرر می دارد سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی تواند اختیار قانون گذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند در تعارض است. ۱۵- حکم ماده ۸۷ مبنی بر تکلیف شهرداری ها یا دهیاریها نسبت به اعطای مجوز به بخش خصوصی جهت تاسیس و اداره انواع مراکز مشاوره با حکم ماده ۱۶ قانون حمایت خانواده مصوب ۱/۱۲/۱۳۹۱ که مقرر می دارد به منظور تحکیم مبانی خانواده و جلوگیری از افزایش اختلافات خانوادگی و طلاق و سعی در ایجاد صلح و سازش قوه قضائیه موظف است ظرف سه سال از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون مراکز مشاوره خانواده را در کنار دادگاههای خانواده ایجاد کند در تعارض است. ۱۶- در مورد ماده ۹۱ طرح در صورتی که بناست برخی وظایف ناجا از آن منتزع شده و به شهرداری منتقل شود لازم است قوانین مربوطه نیروی انتظامی از جمله قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایراندر بخش مربوط به وظایف و اختیارات آن موضوع ماده ۴ قانون مزبور اصلاح شود. ۱۷- تاریخ تصویب قانون استقلال شرکتهای توزیع نیروی برق در استانها مصوب ۹/۱۲/۱۳۸۴ لازم است اصلاح شود. ۱۸- انتزاع وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به شرح ماده ۱۰۷ طرح و واگذاری آن به شهرداریها و دهیاریها اصلاح بند ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی است که اصلاح آن قانون در ضمن این طرح خلاف اصول تنقیحی است. ۱۹- اجزای ۱ و ۳ و ۴ ماده ۱۰۷ طرح جزو وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی بیان شده است در صورتی که این موارد در بند ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی جزو وظایف وزارت بهداشت قید نشده است. ۲۰- ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی مذکور در ماده ۱۱۲ طرح حاکم بر ماده ۱۱۲ این طرح دانسته شده است در حالی که ماده ۱۱۲ طرح با ماده مزبور در قانون مجازات موضوعا متفاوتند. ۲۱- قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۳/۳/۱۳۵۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی نسبت به ماده ۱۲۰ طرح کاملتر است. ۲۲- ماده ۱۲۰ طرح مغایر جزء ۱ و همچنین تبصره ۲ جزء ۲ بند (ف) ماده ۳۸ قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۴/۱۲/۱۳۹۵ است. ۲۳- ماده ۱۲۶ طرح با مواد ۱۱ و ۱۲ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۲۸/۰۳/۱۳۵۳ در تعارض است و قانون مذکور دارای احکام کاملتری است. ۲۴- ماده ۱۲۶ با تبصره ۱ ماده ۱۲ قانون هوای پاک مصوب ۲۵/۰۴/۱۳۹۶ در تعارض است. ۲۵- الحاق عبارتی موضوع ماده ۱۲۸ طرح با عنایت به اینکه صلاحیت اعطایی در تبصره ۱ ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی به دستگاههای موضوع تبصره بدلیل صلاحیت ذاتی و تخصص دستگاههای مزبور است صحیح بنظر نمیرسد. ۲۶- نظر به اینکه حفاظت از محیط زیست موضوع ماده ۱۳۱ طرح از صلاحیتهای ذاتی سازمان محیط زیست است حدود وظیفه اعطایی مشخص نیست و نیز باید احکام لازم در بروز اختلافهای احتمالی این مراجع پیشبینی شود. ۲۷- بندهای ۱ و ۲ و ۵ ماده ۱۳۲ طرح مبهم و از این حیث مغایر با ردیف ۳ از بند ۹ سیاستهای کلی نظام قانونگذاری است. ۲۸- بند ۳ ماده ۱۳۲ طرح مغایر ماده ۷ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۷/۷/۱۳۷۰ است. ۲۹- بند ۴ ماده ۱۳۲ طرح مغایر مواد ۴ و ۶ قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۴/۳/۱۳۸۱ است. ۳۰- طرح پیشنهادی در خصوص موضوع مذکور ذیل میحث ۲- قواعدمراجعه شهرداریها به بازارهای مالی و استقراض از بازارهای مالی نسبت به دهیاریها ساکت و از این حیث ناقص بنظر میرسد. ۳۱- علی رغم ذکر قید با رعایت قوانین مربوط در بند ۱ ماده ۱۳۴ و با توجه به ذکر قید تصویب شورای شهر در این بند پیشنهاد میشود با توجه به اصل هشتماد قانون اساسی درخصوص موضوع استقراض از بازارهای مالی بینالمللی به لزوم تصویب مجلس شورای اسلامی تصریح شود. ۳۲- ماده ۱۴۵ طرح از حیث اعطای قاعدهگذاری به غیر از مجلس شورای اسلامی مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی است. ۳۳- تاریخ تصویب قانون مندرج در ماده ۱۴۹ طرح به ۱/۳/۱۳۷۵ اصلاح شود. ۳۴- در ماده ۱۵۳ بعد از قانون پولی و بانکی واژه (کشور) اضافه شود. ۳۵- برخی مواد طرح از جمله مواد ۱۵۸ و ۱۵۹ به اصلاح سایر قوانین پرداخته که برخلاف اصول و ضوابط تنقیح قوانین است. ۳۶- در ماده ۱۶۰ واژه (نسخ) جایگزین لغو شود. ۳۷- در بند ۱ ماده ۱۶۰ عنوان و تاریخ تصویب صحیح قانون تشکیل شهرداری و انجمن شهرها و قصابات مصوب ۴/۵/۱۳۲۸ است. ضمنا قانون مذکور قبلا به موجب قانون الغای برخی قوانین از تاریخ ۱/۱/۱۳۱۰ تا ۱۳۲۸/۱۲/۲۹ مصوب ۱۷/۰۳/۱۳۹۶ منسوخ اعلام شده است. ۳۸- در بند ۱۸ و ۲۵ ماده ۱۶۰ نسخ ماده ۱۲ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳/۶/۱۳۷۰ صحیح نیست. فقط می توان در یک بند بیان کرد که : واژه (شهرداری ها) از ماده ۱۲ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳/۶/۱۳۷۰ حذف شود. ۳۹- ماده ۱۶۰ که قوانین منسوخ را اعلام میدارد از نظر جامعیت ایراد دارد از جمله: الف) وضعیت اعتباری قوانین اصلاح احکام قانون

شهرداری مصوب ۱۳۳۴ به طور کامل مشخص نشده است از جمله: بند (الف) ماده ۳۴ قانون هوای پاک مصوب ۲۵/۰۴/۱۳۹۶ و تبصره ۴۱ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ کل کشور مصوب ۲۷/۱۲/۱۳۴۳ (ب) وضعیت اعتبار احکام ارجاعی به قانون شهرداری و اصلاحات آن مشخص نشده است. نظر به اینکه قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ به موجب ماده ۱۶۰ طرح جامع مدیریت شهری و روستایی منسوخ شده است بنابراین باید موارد مذکور اصلاح گردد و مشخص گردد که جایگزین آن احکام کدام حکم از طرح می باشد. از جمله این موارد: بند (۲) ماده ۱۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۲۵/۰۳/۱۳۹۲ و بند (الف) ماده ۱ قانون تسهیل تنظیم اسناد در دفاتر اسناد رسمی مصوب ۲۴/۰۵/۱۳۸۵ و ماده ۱۱ قانون ایجاد شهرهای جدید مصوب ۱۶/۱۰/۱۳۸۰ و قانون اجازه تنظیم و تصویب بودجه سالانه بعضی از شهرداریهای مناطق جنگی بدون رعایت حد نصاب مقرر در ماده ۶۸ قانون شهرداریها مصوب ۲۵/۱۱/۱۳۶۱ و لایحه قانونی راجع به لغو برخی از مواد اصلاحی قانون شهرداری و اصلاح بند (ب) ماده ۴۴ آیین نامه مالی شهرداریها مصوب ۲۴/۰۴/۱۳۵۹ و ماده ۱۷ آیین نامه استفاده از خانه های سازمانی ارتش شاهنشاهی مصوب ۰۷/۰۳/۱۳۵۶ و تبصره ۵۵ (تبصره دائمی) قانون بودجه سال ۱۳۵۵ کل کشور مصوب ۲۱/۱۲/۱۳۵۴ و تبصره ۵۵ (تبصره دائمی) قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۲ و بودجه سال ۱۳۵۳ کل کشور مصوب ۰۷/۱۱/۱۳۵۲ و تبصره ماده (۱) قانون افزایش و ثبت اراضی مربوط به سازمان مسکن مصوب ۲۹/۱۲/۱۳۵۰ و مواد ۳۳ ۲۸ ۸ ۳ و ۳۵ قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۰۷/۰۹/۱۳۴۷ و قانون راجع به حقوق و مزایای تحصیلداران شهرداریها مصوب ۲۸/۰۷/۱۳۴۳ و تبصره ۳۸ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۴۳ کل کشور مصوب ۰۴/۰۵/۱۳۴۳ و قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۲۲/۱۲/۱۳۵۱ (ج) در بعضی از قوانین که به موجب ماده ۱۶۰ منسوخ شده اند احکام و قوانینی وجود دارند که قبلاً توسط قانونگذار نسخ صریح شده اند و به لحاظ اثر قانون باید این موارد اصلاح گردد از جمله: مواد ۹۷ و ۹۸ قانون اصلاح پارهای از مواد و الحاق مواد جدید به قانون شهرداری مصوب ۲۷/۱۱/۱۳۴۵ به موجب ماده ۱۱ قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۲۲/۱۲/۱۳۵۱ نسخ صریح شده است و تبصره (۴) ماده ۹۶ و تبصره (۳) ماده ۹۹ قانون اصلاح پاره ای از مواد و الحاق مواد جدید به قانون شهرداری مصوب ۱۳۴۵ نیز به موجب ماده ۳۶ قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۰۷/۰۹/۱۳۴۷ منسوخ شده اند.

قانونگذاری در مورد این بخش: لازم است

ماده ۱

ماده ۱ - در این قانون اصطلاحات زیر به جای عبارات مشروح تعریف شده به کار می روند :

الف

الف - اتاقها شامل : اتاق بازرگانی ، صنایع ، معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران است .

ب

ب - تشکل اقتصادی : تشکلهایی که به منظور حفظ حقوق و منافع مشروع و قانونی اعضا و ساماندهی فعالیت و بهبود وضعیت اقتصادی اعضا اعم از حقیقی و حقوقی ، به موجب قانون و یا به صورت داوطلبانه توسط مدیران صنایع و معادن ، کشاورزی ، بازرگانی ، خدمات و نیز صاحبان کسب یا پیشه یا حرفه و تجارت نزد اتاقها یا سایر مراجع قانونی ثبت شده یا می شوند .

پ

پ - تشکل اقتصادی سراسری : آن دسته از تشکلهای اقتصادی که در چندین استان کشور شعبه و عضو داشته باشند .

ت

ت - قانون اصل (۴۴) : عبارت از قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی است .

ث

ث - کسب و کار: به هر نوع فعالیت تکرارشونده و مشروع اقتصادی از قبیل تولید، خرید و فروش کالا و خدمات به قصد کسب منافع اقتصادی اطلاق می شود.

ج

ج - محیط کسب و کار: عبارت است از مجموعه عوامل مؤثر در اداره یا عملکرد بنگاههای تولیدی که خارج از کنترل مدیران آنها می باشند.

چ

چ - شورای گفت و گو: عبارت از شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی موضوع ماده (۷۵) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۵/۱۰/۱۳۸۹ است.

ح

ح - دستگاههای اجرائی: شامل کلیه دستگاههای موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۷/۸/۱۳۸۶ است.

خ

خ - معاملات متوسط و بزرگ: عبارت از معاملات موضوع ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات است.

سوابق قانونی طرح جامع مدیریت شهری و روستایی:

قانون اصلاح قانون توسعه معابر

قانون اصلاح قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و قانون اشتباهات ثبتی و اسناد معارض مصوب ۱۳۳۳

قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن

قانون منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی برای امر مسکن به شرکتهای تعاونی مسکن و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی

قانون مدیریت پسماندها

«آیین نامه معاملات شهرداری تهران» ۱۳۵۵.۰۱.۲۵ مصوب ۲۵/۰۱/۱۳۵۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی (اصلاحی ۰۴/۱۳۹۰/۰۲/==منقح ۱۳۹۸/۹/۵

قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۵

آیین نامه مالی شهرداریها -- منقح ۱۳۹۷/۱/۲۱

سیاست های کلی نظام اداری

قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۲۵/۰۳/۱۳۸۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی== منقح ۱۳۹۸/۵/۶

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ همه پرسی -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۱۳

قانون استقلال شرکتهای توزیع نیروی برق در استانها

قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی مصوب ۰۴/۱۲/۱۳۸۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۸/۶/۲۵

قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) - مصوب ۲۷/۱۱/۱۳۸۰ (اصلاحی ۰۴/۱۲/۱۳۹۳) -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۵

قانون برگزاری مناقصات مصوب ۰۳/۱۱/۱۳۸۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۷/۱۲/۱۴

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰) با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح
 ۱۳۹۶/۱۲/۹

قانون برنامه و بودجه کشور -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۲۷

قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۳۹۰/ ۱۱/ ۱۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۷/۴/۱۳

قانون پولی و بانکی کشور -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۲۷

قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه گری مصوب ۱۳۵۰/ ۰۳/ ۳۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی==منقح ۱۳۹۸/۱۱/۷

قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲==منقح ۱۳۹۹/۵/۲۲

قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹/ ۱۰/ ۱۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی== منقح ۱۳۹۷/۱۱/۰۸

قانون تشکیل وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۴/ ۰۷/ ۰۹==منقح ۱۳۹۸/۴/۳۰

قانون تشکیلات ، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱/ ۳/ ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن
 (مصوب ۱۳۹۶/۴/۲۰) -- منقح ۱۳۹۶/۱۲/۸

قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها

قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/ ۰۴/ ۱۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۷/۱۲/۲۱

قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶/ ۰۹/ ۱۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی==منقح
 ۱۳۹۸/۱۰/۲۹

قانون ثبت اسناد و املاک مصوبه ۱۳۱۰/۱۲/۲۶ == منقح ۱۳۹۷/۶/۱۳

قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی

قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست -- منقح ۱۳۹۶/۱۲/۲۸

قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۲۴

قانون حمایت از احیاء ، بهسازی و نوسازی بافتهای فرسوده و ناکارآمد شهری مصوب ۱۳۸۹/ ۱۰/ ۱۲ با اصلاحات و الحاقات
 بعدی -- منقح ۱۳۹۷/۸/۲

قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۰۹/۰۷ -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۸

قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۲۲ ==منقح ۱۳۹۹/۰۵/۲۲

قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/ ۰۲/ ۲۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۸/۴/۱

قانون شهرداری --منقح ۱۳۹۶/۱۰/۲۵

قانون مالیات بر ارزش افزوده -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۳

قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۰۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۴

قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱==منقح ۱۳۹۹/۰۵/۲۷

قانون معادن -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۲۴

قانون نوسازی و عمران شهری --منقح ۱۳۹۶/۱۱/۲۵

قانون هدفمند کردن یارانه ها -- منقح ۱۳۹۶/۱۰/۲۳

قانون هوای پاک

کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی
 -- منقح ۱۳۹۶/۱۱/۳